

ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫ БАС ПРОКУРАТУРАСЫНЫҢ
ЖАНЫНДАҒЫ ҚҰҚЫҚ ҚОРҒАУ ОРГАНДАРЫ АКАДЕМИЯСЫ

«СОТ ҮКІМІНІҢ, СОТ ШЕШІМІНІҢ НЕМЕСЕ ӨЗГЕ ДЕ СОТ АКТІСІНІҢ
НЕ АТҚАРУ ҚҰЖАТЫНЫҢ ОРЫНДАЛМАУЫНА ҚАРСЫ ІС-
ҚИМЫЛДЫҢ ҚЫЛМЫСТЫҚ-ҚҰҚЫҚТЫҚ АСПЕКТІЛЕРІ»

Марин Олжас Абдисаметұлы

Магистрлік жоба
«7М12301» құқық қорғау қызметі магистратурасы үшін

Ғылыми жетекші:
Каженов Ерғазы Ерденович
з.ғ. к., 3-институттың арнайы заң пәндері
кафедрасының доценті

Қосшы, 2022 жыл

РЕЗЮМЕ

Структура диссертации построена в соответствии с целью и задачами диссертационного исследования, состоит из введения, двух разделов (включающие восемь подразделов), заключения, списка использованных источников и приложения.

Цель исследования заключалась в анализе проблем противодействия неисполнению приговора суда, решения суда или иного судебного акта либо исполнительного документа и выработка предложений по совершенствованию законодательства об ответственности за неисполнение приговора суда, решения суда или иного судебного акта либо исполнительного документа. Результаты исследования нашли свое воплощение в положениях, выдвинутых на защиту.

RESUME

The structure of the dissertation is constructed in accordance with the purpose and objectives of the dissertation research, consists of an introduction, two sections (including eight subsections), a conclusion, a list of sources used and an appendix.

The purpose of the study was to analyze the problems of countering the non-execution of a court verdict, court decision or other judicial act or executive document and to develop proposals for improving legislation on liability for non-execution of a court verdict, court decision or other judicial act or executive document. The results of the study were embodied in the provisions put forward for protection.

ТҮЙІНДЕМЕ

Диссертацияның құрылымы диссертациялық зерттеудің мақсаты мен міндеттеріне сәйкес құрылған, кіріспеден, екі бөлімнен (сегіз бөлімнен тұратын), қорытындыдан, пайдаланылған дереккөздер тізімінен және қосымшадан тұрады.

Зерттеудің мақсаты сот үкімінің, сот шешімінің немесе өзге де сот актісінің не атқарушылық құжаттың орындалмауына қарсы іс-қимыл пробле-маларын талдау және сот үкімін, сот шешімін немесе өзге де сот актісін не атқарушылық құжатты орындамағаны үшін жауаптылық туралы заңнаманы жетілдіру жөнінде ұсыныстар әзірлеу болды. Зерттеу нәтижелері қорғауға ұсынылған ережелерде көрініс тапты.

МАЗМҰНЫ

КІРІСПЕ

1. СОТ ҮКІМІН, СОТ ШЕШІМІН НЕМЕСЕ ӨЗГЕ ДЕ СОТ АКТІСІН ОРЫНДАМАУ ҚҰРАМЫНЫҢ ҚЫЛМЫСТЫҚ-ҚҰҚЫҚТЫҚ СИПАТТАМАСЫ

1.1 Сот актілерін орындамағаны үшін жауапкершілікті регламенттейтін қылмыстық заңнаманың қалыптасу және даму тарихы

1.2 ҚР ҚК 430-бабында көзделген қылмыстық құқық бұзушылық объектісі

1.3 Сот үкімін, сот шешімін немесе өзге де сот актісін орындамаудың объективті жағы

1.4 ҚР ҚК 430-бабында көзделген қылмыстық құқық бұзушылық субъектісі

1.5 Сот үкімін, сот шешімін немесе өзге де сот актісін орындамаудың субъективті белгілері

2. СОТ ҮКІМІН, СОТ ШЕШІМІН НЕМЕСЕ ӨЗГЕ ДЕ СОТ АКТІСІН НЕ АТҚАРУШЫЛЫҚ ҚҰЖАТТЫ ОРЫНДАМАҒАНЫ ҮШІН ЖАУАПТЫЛЫҚ

2.1 Сот актісін орындамағаны үшін шет мемлекеттердің заңнамасы бойынша қылмыстық жауаптылық

2.2 Сот үкімін, сот шешімін немесе өзге де сот актісін не атқарушылық құжатты орындамау фактілері бойынша әкімшілік және қылмыстық жауаптылықтың аражігін ажырату проблемалары

2.3 Сот үкімін, сот шешімін немесе өзге де сот актісін не атқарушылық құжатты орындамағаны үшін Қазақстан Республикасының жауаптылық туралы заңнамасын жетілдіру жөніндегі ұсыныстар

ҚОРЫТЫНДЫ

ПАЙДАЛАНЫЛҒАН ӘДЕБИЕТТЕР ТІЗІМІ

ҚОСЫМША

КІРІСПЕ

Зерттеу тақырыбының өзектілігі.

«Қазақстан Республикасының Конституциясына сәйкес кез келген адам және азамат бұзылған құқықтары мен бостандықтарын қорғау және қалпына келтіру үшін сотқа жүгінуге, сондай-ақ, егер адам сот актісінде белгіленген өз міндеттемелерін өз еркімен орындамаса, сот актісінің орындалуына қол жеткізуге құқылы» [1].

«Заңды күшіне енген сот актілерін орындау сот жүйесі мен оның органдарының пәрменділігін қамтамасыз ететін, билік тармақтарының бірі — сот функцияларын орындайтын аса маңызды мемлекеттік функциялардың бірі болып табылады. Күшіне енген сот үкімінің, сот шешімінің немесе өзге де сот актісінің дұрыс және уақтылы орындалуы сот билігінің нақты жұмыс істеуін, заңдылық пен құқықтық тәртіпті нығайтуды, мемлекетте құқыққа құрметпен қарауды қалыптастыруды растау болып табылады» [1].

«Сот үкімін немесе шешімін мүлтіксіз орындау және оларды орындамағаны үшін жауапкершілік туралы жоғарыда аталған конституциялық нормаларға қарамастан, көптеген сот актілері жылдар бойы орындалмайды. Жалпы ережелер бойынша, заңды күшіне енген сот актілерін орындамау заңда көзделген әкімшілік немесе қылмыстық жауапкершілікке әкеп соғуы мүмкін» [1].

«Сот үкімін, сот шешімін немесе өзге де сот актісін не атқарушылық құжатты алты айдан астам орындамағаны, сол сияқты оларды орындауға кедергі келтіргені үшін қылмыстық жауаптылықты белгілейтін қылмыстық-құқықтық норма ҚР ҚК 430-бабында көзделген» [2].

«Сонымен қатар, ҚР ӘҚБК 669-бабының диспозициясында сот үкімін, сот шешімін немесе өзге де сот актісін не атқару құжатын орындамағаны үшін әкімшілік жауапкершілік регламенттелген» [3].

«Қылмыстық және әкімшілік норманың негізгі айырмашылығы олардың қолданылуы басталған сәтте: ҚР ӘҚБтК — нің 669 — бабы-сот актісі заңды күшіне енген сәттен бастап және ҚР ҚК нормасының қолданылуы басталғанға дейін; ҚР ҚК-нің 430-бабы-сот актісі заңды күшіне енген кезден бастап алты ай өткен соң» [2, 3].

Құқықтық мемлекетте демократиялық қағидаттарды іске асыру адамның конституциялық құқықтарын, қоғам мен мемлекеттің мүдделерін сақтамай мүмкін емес, оның түпкі буыны сот шешімдері мен өзге де құқық белгілейтін құжаттарды орындау болып табылады.

Сот шешімдерін уақтылы орындау Қазақстан Республикасының Конституциясында кепілдік берілген Сот төрелігі жүйесінде құқықтық қағидаттарды іске асырудың және адамның, қоғам мен мемлекеттің мүдделерін қорғаудың маңызды бөлігі болып табылады.

Осыған байланысты зерттеу тақырыбы өте өзекті болып көрінеді.

Диссертациялық зерттеудің мақсаттары мен міндеттері.

Зерттеудің мақсаты сот үкімінің, сот шешімінің немесе өзге де сот актісінің не атқарушылық құжаттың орындалмауына қарсы іс-қимыл проблемаларын талдау және сот үкімін, сот шешімін немесе өзге де сот актісін не атқарушылық құжатты орындамағаны үшін жауаптылық туралы заңнаманы жетілдіру жөнінде ұсыныстар әзірлеу болып табылады.

Зерттеу міндеттері:

- сот үкімінің, сот шешімінің немесе өзге де сот актісінің не атқару құжатының орындалмау қылмысының жай-күйін талдау;
- сот шешімдері мен атқару құжаттарын орындамағаны үшін жауапкершілік туралы шет елдердің заңнамасын зерделеу;
- заңнаманы жетілдіруге бағытталған ұсынымдарды әзірлеу және ұсыну.

Диссертациялық зерттеудің объектісі мен пәні.

Зерттеу объектісі Қазақстан Республикасының қолданыстағы заңнамасындағы зерттеу тақырыбы бөлігіндегі қылмыстық құқық нормалары болып табылады.

Зерттеу пәні сот үкімінің, сот шешімінің немесе өзге де сот актісінің не атқару құжатының орындалмауына қарсы іс-қимылдың өзекті проблемалары бойынша теориялық ережелер, заңнама нормалары және практика болып табылады.

Диссертациялық зерттеудің әдістемесі мен әдістемесі.

Зерттеудің әдіснамалық негізін жалпы ғылыми (талдау, синтез, ұқсастық), жеке ғылыми (тарихи, статистикалық, әлеуметтанулық) және арнайы (салыстырмалы-құқықтық және формальды құқықтық) таным әдістерінің жиынтығы құрайды.

Диссертацияның эмпирикалық негізін ресми статистика мәліметтері құрады.

Қорытындылар мен ұсыныстарды тұжырымдау кезінде құқық қорғау органдарындағы өз жұмыс тәжірибесі пайдаланылды.

Зерттеудің нормативтік базасын Қазақстан Республикасының Конституциясы, қылмыстық заңнамалары, ведомстволық нормативтік актілер құрайды.

Зерттеудің теориялық негізі диссертацияның библиографиялық бөлімінде көрсетілген авторларға тиесілі қылмыстық саясат, қылмыстық құқық теориясы бойынша жұмыстар болды.

Эмпирикалық базаны Қазақстан Республикасы Бас прокуратурасының жанындағы Құқықтық статистика және арнайы есепке алу жөніндегі комитеттің статистикалық деректері, сондай-ақ ресми жарияланған өзге де деректер құрайды. Автордың құқық қорғау органдарындағы жеке тәжірибесін пайдалану көзделуде.

Эмпирикалық материалдарды жинау Қазақстан Республикасының аумағында жүргізілді.

Ғылыми жаңалық

Осы тақырып бойынша отандық заң әдебиеттерін талдау Қазақстан Республикасында сот үкімінің, сот шешімінің немесе өзге де сот актісінің не атқару құжатының орындалмауына қарсы іс-қимылдың қылмыстық-құқықтық аспектілері ашылмағанын көрсетті.

Қылмыстық процесте бұйрықтық іс жүргізу мәселелері бойынша жекелеген баптарды М.Т. Әлімбаев, А.М. Жүсіпбекова, О. В. Качалова, А. И. Лукин, А. А. Наурызова, Б. Нұржан, Б. Ғ. Сақтағанов, Н. А. Уагизов және басқалар жариялады. Бұл мәселе ғылыми қоғамдастық өкілдеріне қарағанда соттың, прокуратураның, полицияның және т.б. практикалық қызметкерлерін көбірек қызықтырғаны тән, өйткені қазақстандық жарияланымдардың авторлары негізінен жоғарыда аталған тұлғалар болып табылады.

ҚР ҚК 430-бабында көзделген қылмыстық құқық бұзушылық субъектісі туралы мәселеге тікелей қатысты біз В. С. Орловтың, Л. С. Белогриц-Котляревскийдің, С. С. Молдабаеваның, Ж. К. Қожантаеваның, И. Ш. Борчашвилидің, Ф. К. Савиньидің, Ю. Г. Басиннің, С. Г. Байтеленаның еңбектерін зерделедік.

Осыған байланысты, біз сот үкімінің, сот шешімінің немесе өзге де сот актісінің не атқару құжатының орындалмауына қарсы іс-қимылдың қылмыстық-құқықтық аспектілерін дербес зерттеуге әрекет жасадық.

Зерттеудің нормативтік базасы Қазақстан Республикасының Конституциясы, ҚР Қылмыстық-процестік кодексі, ҚР Қылмыстық кодексі, сондай – ақ басқа да заңдар, ведомстволық нормативтік актілер, құқықтық сипаттағы түрлі құжаттар (қаулылар, нұсқаулықтар және т.б.) болып табылды. Сонымен қатар, заңдылық пен құқық мәселелеріне арналған әдеби көздер қолданылды.

Қорғауға шығарылатын тұжырымдар:

1. «Қазақстан Республикасы Жоғарғы Сотының 2003 жылғы 19 желтоқсандағы № 12 «сот актілерін орындамағаны үшін жауапкершілік

туралы» нормативтік қаулысы» [4], Қазақстан Республикасы Әділет министрінің 2016 жылғы 12 қазандағы № 867 және Қазақстан Республикасы Ішкі істер министрінің 2016 жылғы 13 қазандағы Бірлескен бұйрығы сияқты ҚР ҚК 430-бабымен сүйемелденетін нормативтік құқықтық актілер № 981 «жолдау кезіндегі өзара іс-қимыл туралы» [5], жеке тұлғаларды және заңды тұлғалардың басшыларын сот актілері мен атқарушылық құжаттарды орындамағаны үшін қылмыстық жауапкершілікке тарту мәселелері жөніндегі материалдарды қабылдау және қарау кезінде елеулі оң нәтижелер бермейді, керісінше, баптың жағдайын нашарлатады. Борышкерлер заңды күшіне енген сот актілерін орындамағанымен, орындамайды.

Осының бәрінің себебі Қазақстан Республикасының 2014 жылғы 3 шілдедегі Қылмыстық кодексіндегі 430-баптың өзгертілген диспозициясы «сот актілерін орындамағаны үшін жауапкершілік туралы» Қазақстан Республикасы Жоғарғы Сотының 2003 жылғы 19 желтоқсандағы № 12 ескі нормативтік қаулысының нормаларымен ашылады. Бұл қаулы өндіріп алушы, сот орындаушысы, тергеу органы, прокуратура және сот үшін ауыртпалық болып табылады [2, 4].

Қылмыстық істі тоқтату үшін негіздердің бірі сот шешімін орындаудың нақты мүмкіндігінің болмауы болып табылады. Бүгінгі таңда бұл қылмыстық қудалауды тоқтатудың әмбебап негізі, оны әркім пайдаланады, олар жәбірленушілер мен өндіріп алушылардың құқықтарын мемлекет атынан қорғауға тиіс, бірақ іс жүзінде бәрі керісінше болады, бұл сот жүйесінің беделін және халықтың атқарушылық іс жүргізу сатысында сот төрелігін аяқтауға деген сенімін нашарлатады. Заңнамадағы бұл олқылық жойылуға жатады.

Борышкерді қылмыстық жауапкершілікке тарту және орындау пайызын арттыру мақсатында заңнаманы жақсарту үшін осы бапты пысықтау және түзету қажеттілігі бар.

Қазақстан Республикасының Қылмыстық кодексі 430-бап мынадай редакцияда жазылсын:

430-бап. Сот үкімін, сот шешімін немесе өзге де сот актісін не атқарушылық құжатты орындаудан саналы түрде жалтару

1. Заңды күшіне енген сот үкімін, шешімін, сот актісін, атқарушылық құжатты орындаудан алты айдан астам саналы түрде жалтару, сол сияқты оларды орындауға не орындау мүмкіндігіне кедергі жасау, —

2. Адам өзінің қызмет бабын пайдалан отырып жасаған дәл сол іс-әрекеттер:

1) бірнеше рет;

3. Осы баптың бірінші немесе екінші бөліктерінде көзделген, олар бойынша өндіріп алудың жалпы сомасы қылмыс жасалған кезде Қазақстан Республикасының заңнамасында белгіленген он мың айлық есептік көрсеткіштен асатын іс-әрекеттер, сол сияқты олардың орындалуына кедергі жасау.

«Ескерту. Осы бапта көзделген қылмысты жасаған және сот үкімі шығарылғанға дейін берешектің барлық сомасын өтеген адамға бас бостандығынан айыру тағайындалмайды» [2].

Мақала диспозициясына енгізілген терминдерді негіздеу

А) егер біз ұсынған жаңашылдықты негіздейтін болсақ, онда "сана" борышкерді қылмыстық жауапкершілікке тарту үшін неғұрлым қатаң жазаны кешіктіре отырып, борышкерді алдымен әкімшілік жауапкершілікке тартуды білдіреді. Сондай-ақ, " сана " сот орындаушысының хабарламаларын, талаптарын, хабарламаларын алудан бірнеше рет жалтаруды білдіруі мүмкін, бұл борышкер осы әрекеттермен сот актісінің орындалуын кешіктіреді.

Б) «орындау мүмкіндігінің әрекетсіздігі» деп борышкер өзінің табысын жасырып, кәсіпорын ашып, салық төлемей, қара кассаны жүргізіп, кең өмір сүретіндігін айтамыз. ҚР ӘҚБтК-нің 670-бабына сәйкес сот орындаушысының талаптарын орындамау екінші айқын фактор болуы мүмкін. Сот

орындаушысының талабы борышкердің орындауы үшін міндетті: мысалы, жұмыс болмаған жағдайда жұмыспен қамту басқармасына есепке тұру және жақын арадағы бос жұмыс орны кезінде жұмысқа орналасу. Бұл талапты елемеу және борышкердің басқа кірісі бар екенін, сондықтан жалпы негізде жұмысқа орналасқысы келмейтінін білдіреді. Егер атқарушылық іс жүргізу кезінде борышкердің жұмысқа орналасуы туралы талап берілсе, онда оның орташа жалақысы үшін жұмыс істеуге мүмкіндігі болмайды, өйткені бизнес уақытты талап етеді және әрекетсіздікке шыдамайды. Осылайша, қылмыстың объективті жағы адамға қатысты болар еді.

В) Осы диспозицияның қайталануы бүгінгі күні ең ауыр жағдай. Қылмыстық заңнаманың мәні-адамға және басқаларға зиян тигізбеу үшін оны тоқтату. Бұл біліктілік белгісі жосықсыз адамдарға кедергі келтіреді.

Д) жоғарыда көрсетілген баптың 3-бөлігінің диспозициясына қосылған жалпы сома бірнеше атқарушылық іс жүргізу бойынша 10 000 АЕК-тен асатын қарыз неғұрлым қатаң жазамен жазаланатын болады дегенді білдіреді. Осылайша, борышкерлерде үлкен қарыз алуға кедергі болады. Алданған өндіріп алушылар аз болады.

Зерттеу құрылымы. Магистрлік жоба кіріспеден, екі тараудан, қорытындыдан, пайдаланылған дереккөздердің тізімінен тұрады.

1 Сот үкімін, сот шешімін немесе өзге де сот актісін орындамау құрамының қылмыстық-құқықтық сипаттамасы

1.1 Сот актілерін орындамағаны үшін жауапкершілікті регламенттейтін қылмыстық заңнаманың қалыптасу және даму тарихы

«Отандық қылмыстық заңнаманың тарихы сот үкімін, сот шешімін немесе өзге де сот актісін орындамағаны үшін жауапкершілікті көздейтін нормалармен толықтырылмайды» [6]. Революцияға дейінгі отандық актілерді талдау сот актілерін орындамағаны үшін жауапкершілікті белгілейтін нормалар біздің мемлекетіміздің тарихи дамуының барлық кезеңдеріне

қатыспайтынын көрсетті. Бұл фактіні мемлекеттік билік тетігінің дамуы біртіндеп жүріп жатқандығымен түсіндіруге болады, ал сот жүйесі қалыптасу сатысында болды.

Егер біздің еліміз Ресей империясының қамқорлығында болған революцияға дейінгі кезеңді қарастыратын болсақ, онда келесі фактіні атап өту керек.

1845 жылғы қылмыстық және түзеу жазаларының кодексі, Ресей қылмыстық құқығының алғашқы кодталған көзі, сот төрелігін тәуелсіз қылмыстық-құқықтық қорғау объектісі ретінде анықтады [6]. 1845 жылғы қылмыстық және түзеу жазаларын жазалау туралы Кодекстің 270-бабы, сот анықтамаларын немесе басқа да қаулыларды орындауға қарсылық білдіру үшін жауапкершілікті белгілейтін, "Үкіметтің бұйрықтарына қарсы тұру және осы биліктен белгіленген бағынбау туралы" 4-бөлімнің "басқару тәртібіне қарсы қылмыстар мен теріс қылықтар туралы" 1-тарауында орналастырылған. Егер қарсылық екі немесе үш адам немесе бір адам қару қолданып, оның тарапынан қандай да бір зорлық-зомбылық болса, қаралып отырған әрекет қылмыстық деп танылды [6].

«Бұдан басқа, көрсетілген нормативтік акт заңды күшіне енген сот шешімдерін тиісінше орындауға келтірмегені үшін жауапкершілікті белгіледі (335-бап). Бұл мақала "Мемлекеттік және қоғамдық қызметтегі қылмыстар мен теріс қылықтар туралы» 5-бөлімде жарияланды» [6].

Аталған бөлімнің «әділетсіздік туралы» 5-тарауында сот актісін орындамау туралы ережелер болған жоқ.

Осылайша, осы тарихи кезеңде сот төрелігі дербес қылмыстық-құқықтық қорғау объектісі ретінде бөлінгенімен, заң шығарушы сот қаулыларының орындалмауы туралы нормалардың объектісі ретінде сот төрелігінің мүдделерін емес, басқару тәртібін мойындады.

Кейінірек, КСРО құрамында сот ісін жүргізуді әлеуметтік қауіпті қол сұғушылықтан қорғайтын нормалар 1922 және 1926 жылғы Қылмыстық кодекстерде болған жоқ.

1959 жылғы Қылмыстық кодексті қабылдау-сот актілерін орындамау саласындағы қылмыстық заңнаманы дамытудағы маңызды кезең. Заң шығарушы сот төрелігіне қарсы қылмыс құрамын жеке 9-тарауға бөлді.

Л. В. Лобанова мен М. А. Князков дұрыс атап өткендей, «сот актісін орындамағаны үшін жауапкершілікті белгілейтін, жалпылау деңгейі аз немесе аз болатын нормалар ресми деңгейде мемлекет сот төрелігін көре бастаған кезде сот билігінің тәуелсіздігі мен беделін қамтамасыз етудің құқықтық кепілдіктерін құру қажеттілігі туындаған кезеңдерде отандық құқықтық актілерде пайда болды адам және азамат құқықтарының кепілі» [7, 192 б.].

192 бап. Сот үкімін, сот шешімін немесе өзге де сот актісін орындамау былай болды: «азаматтың заңды күшіне енген сот үкімін, сот шешімін немесе өзге де сот актісін қасақана орындамауы, сол сияқты оларды орындауға кедергі келтіру - бір жылға дейінгі мерзімге түзеу жұмыстарына немесе айлық есептік көрсеткіштің елу мөлшеріне дейін айыппұл салуға жазаланады. Лауазымды адам жасаған нақ сол әрекеттер - белгілі бір лауазымдарды атқару немесе белгілі бір қызметпен айналысу құқығынан үш жылға дейінгі мерзімге айыра отырып не онсыз бір жылға дейінгі мерзімге бас бостандығынан айыруға немесе екі жылға дейінгі мерзімге түзеу жұмыстарына немесе айлық есептік көрсеткіштің жүз мөлшеріне дейін айыппұл салуға жазаланады» [8].

1959 жылғы осы кодекс 1997 жылғы жаңа Қылмыстық кодекс қабылданғанға дейін қолданыста болды [9].

1982 жылғы 19 сәуірдегі жарлықпен «белгілі бір лауазымдарды атқару немесе белгілі бір қызметпен айналысу құқығынан айыру, белгілі бір лауазымдарды атқару немесе белгілі бір қызметпен айналысу құқығынан айыру туралы сот үкімін орындамағаны үшін жауапкершілікті белгілейтін» 26-бап Қосылды [10].

Бұл «белгілі бір лауазымдарды атқару немесе белгілі бір қызметпен айналысу құқығынан айыруды сот негізгі немесе қосымша жаза ретінде бір жылдан бес жылға дейінгі мерзімге тағайындауы мүмкін. Бұл жаза кінәлі адамның лауазымы бойынша жасаған қылмыстарының сипаты бойынша немесе белгілі бір қызметпен айналысқан кезде сот оның белгілі бір лауазымдарды атқару немесе белгілі бір қызметпен айналысу құқығын сақтау мүмкін емес деп таныған жағдайларда тағайындалуы мүмкін» [10]. Белгілі бір лауазымдарды атқару немесе белгілі бір қызметпен айналысу құқығынан айыру түріндегі жазаны орындау мерзімдері Қазақ КСР Жоғарғы Кеңесінің Төралқасы бекіткен сотталғандарға еңбекпен түзеу арқылы ықпал ету шараларына байланысты емес қылмыстық жазаларды Қазақ КСР-де орындаудың тәртібі мен шарттары туралы Ережеде көзделген тәртіппен есептеледі [11].

«Сотты құрметтемегені үшін жауапкершілік туралы» 1989 жылғы 2 қарашадағы КСРО заңы [12] қылмыстың тақырыбын кеңейтті. Енді қылмыс деп белгілі бір лауазымдарды атқару немесе белгілі бір қызметпен айналысу құқығынан айыру туралы сот үкімінің орындалмауы ғана емес, сонымен бірге соттың кез келген басқа үкімінің, ұйғарымының немесе қаулысының орындалмауы да танылды.

Қаралып отырған қылмыстық қол сұғушылықтың объективті жағы не сот актісін орындамаудан не оның орындалуына кедергі келтіруден тұруы мүмкін.

«Тәуелсіз Қазақстан Республикасының Қылмыстық кодексі 1997 жылғы 16 шілдеде қабылданды. Сондай-ақ, сот төрелігіне және жазаларды орындау тәртібіне қарсы қылмыстар жеке 15-тарауға бөлінді. Жауапкершілік "сот үкімін, сот шешімін немесе басқа сот актісі мен атқару құжатын орындамау" 362-бабында жазылған» [9]. 1959 жылғы Қылмыстық кодекстен айырмашылығы, мақаланы түсіндіруде қаскүнемдік белгісі жоқ. Бұл факт, біздің ойымызша, оң емес.

Осылайша, революцияға дейінгі және кеңестік қылмыстық заңнаманы зерттеу Мемлекеттік басқару аппараттарының жеткіліксіз саралануы мен сот жүйесінің әлсіздігін тарихи дамудың ұзақ кезеңінде сот төрелігінің мүдделерін заң шығарушы қылмыстық-құқықтық қорғаудың дербес объектісі ретінде қарастырмағанының себебі ретінде қарастыруға болатындығын көрсетті. Сот төрелігінің мүдделеріне қол сұғу, әдетте, басқару тәртібіне қол сұғу ретінде қарастырылды.

1845 жылғы қылмыстық және түзеу жазалары туралы Кодекс-бұл сот анықтамаларын немесе басқа қаулыларын орындауға қарсылық білдіргені үшін, сондай-ақ заңды күшіне енген сот шешімдерін тиісті түрде орындамағаны үшін жаза белгілеген маңызды заңнамалық акт.

1959 жылғы Қылмыстық кодексте заң шығарушы бастапқыда 1982-1984 жылдары белгілі бір лауазымдарды атқару немесе белгілі бір қызметпен айналысу құқығынан айыру туралы сот үкімін орындамағаны үшін ғана қылмыстық жауапкершілікті көздеді.

Кейінірек, 1989 жылы лауазымды адамның сот шешімін, үкімін, ұйғарымын немесе қаулысын қасақана орындамауын немесе олардың орындалуына кедергі келтіруін криминализациялау қажеттілігі туындады.

1.2 ҚР ҚК 430-бабында көзделген қылмыстық құқық бұзушылық объектісі

Бүгінде Қазақстанда заңдардың қатаңдығы оларды толық елемей, өтеледі. Көбінесе, заңды күшіне енген сот шешімі немесе атқару парағы болғанына қарамастан, ештеңеге қол жеткізу мүмкін емес. Бұл жүйе жұмыс істемейді.

«Осы теріс тәжірибеге сүйене отырып, ҚР ҚК-нің 430-бабы «сот үкімін, сот шешімін немесе өзге де сот актісін не атқарушылық құжатты орындамау» енгізілді, онда сот шешімін орындамағаны үшін қылмыстық жауапкершілік көзделген. Бірден біз заңды күшіне енген сот шешімі бар деп ескертеміз» [2].

Сот актісін орындамау оны іске асыру үшін қажетті шараларды қабылдамауды, оны тиісінше орындамауды да, оны орындауға кедергі жасауды да білдіреді. Мұндай тиісінше орындалмау сот актісін орындамаудың нұсқасы ретінде кінәлінің пиғылымен қамтылуға тиіс.

Айта кету керек, егер сот шешімін орындау мүмкін еместігінің объективті жағдайлары болса және оларды беруге болатын болса, онда қылмыстық жауапкершілік болмайды.

«Егер қылмыс объектісін қарастыратын болсақ, мысалы, С.г. Байтеленова "ҚР ҚК 430-бабындағы тектік объект сот төрелігінің мүдделері мен жазаны орындау тәртібі болып табылады" деп есептейді» [13].

«Б.Е. Ысқақова сот актілерін орындамау бойынша қылмыстық қол сұғушылықтың объектісі сот төрелігінің мүдделері және қылмыстық және азаматтық істер бойынша сот актілерін орындауды қамтамасыз ететін органдардың қалыпты қызметі болып табылады. Қосымша объект ретінде мемлекеттің, заңды және жеке тұлғалардың мүліктік және өзге де мүдделері әрекет етеді» [14].

«Сот актілерін орындамау бойынша қылмыстық қол сұғушылықтың объектісі сот төрелігінің мүдделері және қылмыстық және азаматтық істер бойынша сот актілерінің орындалуын қамтамасыз ететін органдардың қалыпты қызметі болып табылады. Қосымша объект ретінде мемлекеттің, заңды және жеке тұлғалардың мүліктік және өзге де мүдделері әрекет етеді» [14].

1.3 Сот үкімін, сот шешімін немесе өзге де сот актісін орындамаудың объективті жағы

«Орындалмаудың объективті жағы заңда көзделген мерзімнің аяқталуына қарамастан сот актісінің тікелей бас тартуын да, іс жүзінде диверсиялануын да қамтиды» [15].

Сот актісінің келу фактісін жасыру, бағыныштылардың оны орындауға тыйым салуы, сот орындаушысының (приставтын) қызметтік үй – жайға кіруіне кедергі жасау, мүлік тізімдемесіне қарсылық көрсету, салымдарды тыйым салу және т.б. - мұның бәрі қоғамдық қауіптілігі жоғары орындалмаудың бір түрі ретінде сот актісін орындауға кедергі келтірудің нысандары.

Бүгін ҚР ҚК 430-бабы (сот актісін 6 айдан астам орындамау) күдіктілердің әрекеттерін саралау бойынша қылмыстық қудалау органының іс-әрекетіне кедергі келтірді. Бұған қылмыстық әрекеттің объективті жағының саралау белгісін борышкердің орындаудан қасақана жалтаруы ретінде бұрынғы норманың диспозициясынан алып тастау (1997 жылғы ҚК 362-бабы [9]) әсер етті.

«Сот актілерін орындамағаны үшін жауапкершілік туралы" Жоғарғы Соттың 2003 жылғы 19 желтоқсандағы № 12 нормативтік қаулысына 2014 жылғы 24 желтоқсанда енгізілген түзетулер сот актісін жосықсыз Орындаушының пайдасына қылмыстың объективті жағын едәуір тарылтады. Олардың айтуынша, оның сот актісін орындауға нақты мүмкіндігінің болмауы адамды әкімшілік немесе қылмыстық жауапкершілікке тарту мүмкіндігін жоққа шығарады. Мәселен, Жоғарғы Сот сот актісін орындаудың нақты мүмкін еместігіне борышкерде өндіріп алуға болатын мүліктің және ақшалай қаражаттың болмауын жатқызады» [16].

Заң шығарушы іс жүзінде сот орындаушысы құқықтық шектеулерге байланысты борышкерден тек онда тіркелген немесе оған "қағазда" тиесілі мүлікті өндіріп ала алатындығын ескермеді. Борышкер жасырған қосымша активтерді анықтау және банкроттық және оңалту басқарушылары сияқты басқару өкілеттіктері мен мүмкіндіктері жоқ.

Мұндай жағдайда сот актісін орындамау борышкердің сот орындаушысының заңды талаптарын елемей түріндегі әрекетсіздігімен бірге жүреді. Оны жасау тәсілдері атқару парағы бойынша өндіріп алуды

болдырмауға мүмкіндік беретін әртүрлі іс-әрекеттерден (әрекетсіздіктерден) тұрады. Коллекторлардың пікірінше, сот шешімін орындаудан жалтарудың кең таралған тәсілдері: борышкердің тұрғылықты жерін ауыстыруы немесе жасыруы; қолма-қол ақшамен есеп айырысу; айырбастау операциялары; борышкердің активтерді оффшорға және онымен байланысты басқа да заңды және жеке тұлғаларға шығаруы болып табылады; жеңілдіктері бар кәсіпорынды пайдалана отырып, аффилирленген топтарға ақша ағындарын аудару; қосарланған бухгалтерияны жүргізу; бухгалтерлік есептілікті қасақана бұрмалау; қаржылық және есептік құжаттарды оларды сақтау мерзімі өткенге дейін жою және т.б. атқарушылық құжатты орындамау борышкердің атқарушылық іс жүргізу рәсімдеріне кедергі келтіру жөніндегі белсенді іс-әрекеттерімен де жасалады. Жосықсыз борышкерлер өз құқықтарын теріс пайдалана отырып, соттарға сот орындаушыларының әрекеттеріне қатысты негізсіз талаптар мен шағымдарды ресми түрде бастайды, соттарды өндіріп алу процесін және олардың мүлкін сату жөніндегі Сауда-саттықты тоқтата тұруға мәжбүр етеді. Шексіз және негізсіз сот шағымдары бір-біріне ауысып, орындау мерзімін жылдарға созады. Яғни, сот актісін орындаудан қасақана жалтарудың барлық белгілері бар.

Өкінішке орай, қылмыстық заңнамаға енгізілген түзетулер осы санаттағы қылмыстардың төмен анықталуына алып келді. Мәселен, 2015 жылдан бастап 2020 жылға дейін СДТБТ-де тіркелген 22 109 сотқа дейінгі тергеудің 21 900 ісі немесе 99% - ы түрлі негіздер бойынша, оның ішінде 21 404 қылмыс құрамы мен оқиғасының болмауына байланысты тоқтатылды. Полиция анықтаушылары сотқа барлығы 209 іс жолдады.

Көп жағдайда атқарушылық құжаттар бойынша борышкерлер тұрақты жұмыс орнының, табысының немесе өзге де кірісінің болмауына байланысты сот шешімі бойынша борышты өтеудің мүмкін еместігіне сілтеме жасай отырып, ең жақсы жағдайда барлық соманың аз пайызын төлейді және қылмыстық іс қозғаудан бас тартқаннан не қылмыстық іс тоқтатылғаннан

кейін төлемді тоқтатады. Әрине, ҚК-нің 430-бабы бойынша сотқа дейінгі тергеп-тексерудің осындай көрсеткіштері кезінде оның тиімділігі туралы атқару парақтары бойынша өндіріп алушылардың құқықтарын қылмыстық-құқықтық қорғау құралы ретінде ешқандай сөз қозғала алмайды.

Нәтижесінде көптеген өндіріп алушылар-ал бұл қарапайым адамдар, адал кәсіпкерлер, ұйымдар қолында бар сот шешімдерінің орындалуын жылдар бойы ала алмай келеді. Экономикадағы қазіргі дағдарыс жағдайында сот шешімдерін орындаудан қасақана жалтару әділ сот мүдделеріне қарағанда адал азаматтар мен ұйымдардың құқықтары мен мүдделеріне, сондай-ақ қоғамдық қауіпсіздікке үлкен қауіп төндіреді.

Бұл жағдайда қылмыстық заңның ізгілендірілуіне байланысты 1997 жылы қылмыстық кодекстің 195-бабын (кредиторлық берешекті өтеуден қасақана жалтару) еске түсірген жөн.

Ол кезде кредиторлық берешекті өтеуден қасақана жалтару объектілері қаржы-несие саласындағы заңды экономикалық қызмет, азаматтың және ұйымдардың құқықтары, бостандықтары мен заңды мүдделері, сондай-ақ сот төрелігінің мүдделері болды. Әрбір қарыз тек банк алдында ғана емес, кредиторлық берешек болып саналды.

Зерттеушілердің айтуынша, қылмыссыздандырылған норманы қолданудың тарихи тәжірибесі норманың кішігірім санкциясы бұл істерді тергеу кезінде қамауға алу түріндегі бұлтартпау шарасын қолдануға қол жетімсіз еткенін көрсетті. Сол кездегі сот-тергеу тәжірибесі олардың тергелу сапасы қаржы полициясы жұмысының көрсеткіштеріне айтарлықтай әсер етпегенін көрсетті.

Басқаша айтқанда, қоғамдық қауіпті халық қатты сезінетін ауыр емес қылмыстар бастапқыда құқық қорғау органдарының әрекетсіздігіне ұшырайды.

«Осыған байланысты, әділет аға кеңесшісі Айдар Сасеновтың пікірінше, ҚК-нің 430-бабының диспозициясын қайта қарап, ескі ҚК-нің 362-бабының

бұрынғы редакциясын (2011 жылғы қарашадағы жағдай бойынша), оны қасақана жалтарудың саралау белгісімен толықтыра отырып, қайтару маңызды. Заңды тұлғаның басшыларынан басқа, қылмыстық жауапкершілікке тартылатын кінәлі адамдарды, сондай – ақ олардың қатысушыларын, акционерлерін, борышкер заңды тұлға органдарының шешімдеріне ықпал ету мүмкіндігі бар өзге де адамдарды қоса отырып, қылмыстың субъектілік құрамын кеңейту. ҚК-нің 430-бабының 3-бөлігі алынып тасталсын, 5 жылдан 7 жылға дейінгі мерзімге бас бостандығынан айыру түріндегі 1-бөлігінің санкциясын күшейту» [17].

«Борышкерді қылмыстық жауапкершілікке тарту және орындау пайызын арттыру мақсатында заңнаманы жақсарту үшін осы мақаланы жетілдіру және түзету қажет» [17].

«Осыған байланысты, ҚР ҚК 430-бабын мынадай редакцияда жазылсын: 430-бап. Сот үкімін, сот шешімін немесе өзге де сот актісін не атқарушылық құжатты орындаудан саналы түрде жалтару» [2]

«1. Заңды күшіне енген сот үкімін, шешімін, сот актісін, атқарушылық құжатты орындаудан алты айдан астам саналы түрде жалтару, сол сияқты оларды орындауға не орындау мүмкіндігіне кедергі жасау, - » [2]

«2. Адам өзінің қызмет бабын пайдалана отырып жасаған дәл сол іс-әрекет: 1) бірнеше рет; [2].

«3. Осы баптың бірінші немесе екінші бөліктерінде көзделген, олар бойынша өндіріп алудың жалпы сомасы қылмыс жасалған кезде Қазақстан Республикасының заңнамасында белгіленген он мың айлық есептік көрсеткіштен асатын іс-әрекеттер, сол сияқты олардың орындалуына кедергі жасау» [2].

«Ескерту. Осы бапта көзделген қылмысты жасаған және сот үкімі шығарылғанға дейін берешектің барлық сомасын өтеген адамға бас бостандығынан айыру тағайындалмайды» [2].

Мақаланың диспозициясына енгізілген терминдердің негіздемесі

А) егер біз ұсынған жаңашылдықты негіздейтін болсақ, онда «сана» борышкерді қылмыстық жауапкершілікке тарту үшін неғұрлым қатаң жазаны кешіктіре отырып, борышкерді алдымен әкімшілік жауапкершілікке тартуды білдіреді.

Сондай-ақ, «сана» сот орындаушысының хабарламаларын, талаптарын, хабарламаларын алудан бірнеше рет жалтаруды білдіруі мүмкін, бұл борышкер осы әрекеттермен сот актісінің орындалуын кешіктіреді.

Б) «орындау мүмкіндігінің әрекетсіздігі» деп борышкер өзінің табысын жасырып, кәсіпорын ашып, салық төлемей, қара кассаны жүргізіп, кең өмір сүретіндігін айтамыз. ҚР ӘҚБтК-нің 670-бабына сәйкес сот орындаушысының талаптарын орындамау екінші айқын фактор болуы мүмкін.

Сот орындаушысының талабы борышкердің орындауы үшін міндетті: мысалы, жұмыс болмаған жағдайда жұмыспен қамту басқармасына есепке тұру және жақын арадағы бос жұмыс орны кезінде жұмысқа орналасу. Бұл талапты елемей және борышкердің басқа кірісі бар екенін, сондықтан жалпы негізде жұмысқа орналасқысы келмейтінін білдіреді. Егер атқарушылық іс жүргізу кезінде борышкердің жұмысқа орналасуы туралы талап берілсе, онда оның орташа жалақысы үшін жұмыс істеуге мүмкіндігі болмайды, өйткені бизнес уақытты талап етеді және әрекетсіздікке шыдамайды. Осылайша, қылмыстың объективті жағы адамға қатысты болар еді.

В) Осы диспозицияның қайталануы бүгінгі күні ең ауыр жағдай. Қылмыстық заңнаманың мәні-адамға және басқаларға зиян тигізбеу үшін оны тоқтату. Бұл біліктілік белгісі жосықсыз адамдарға кедергі келтіреді.

1.4 ҚР ҚК 430-бабында көзделген қылмыстық құқық бұзушылық субъектісі

«Кез-келген қылмыстық құқық бұзушылық қоғамдық құбылыс ретінде адамдар мен адамдар арасында пайда болады. Демек, қоғам үшін қандай да бір қауіпті әрекетті жасаған адам ғана қылмыстық құқық бұзушылық субъектісі

ретінде танылуы мүмкін. Бұл жағдайда қылмыстық құқық бұзушылықтың субъектісі кез-келген адам емес, белгілі бір қасиеттері бар адам болуы мүмкін екенін әрдайым есте ұстаған жөн» [18, 22 б.].

«Л. С. Белогриц-Котляревский өз жұмысында Жануарлар қылмыс субъектісі бола алмайды - саналы ерік - жігерден айырылған тіршілік иелері ретінде, ал заңды тұлғалар-ерік-жігерге ие бола алмайтын және оны білдіре алмайтын жалған субъектілер ретінде» [19, 107 б.].

«Қылмыстық құқық бұзушылық субъектісі-қылмыстық-құқықтық ұғым болғандықтан, ол ҚР ҚК 15-бабының 1-бөлігінде бекітілген, онда қылмыстық құқық бұзушылық субъектісі осы Кодексте белгіленген жасқа толған, ақыл-есі дұрыс жеке адам ғана болып табылады» [2].

«Осылайша, ҚК-нің 15-бабының 1-бөлігіне сәйкес заңды тұлғалар қылмыстық құқық бұзушылық субъектілері бола алмайды» [2].

«Қылмыстық заңнамада жеке тұлға ұғымы ашылмайды, алайда ҚР ҚК 7, 8, 9-баптарын талдаудан мынадай қорытынды жасауға болады: Қазақстан Республикасының азаматтары, шетелдіктер және азаматтығы жоқ адамдар» [2].

Ақыл-ойды қылмыстық құқық бұзушылық субъектісінің белгісі ретінде қарастыра отырып, бұл қылмыстық жауапкершіліктің қажетті шарты екенін атап өтеміз. Ақыл-ой адамның іс-әрекетінің нақты сипаты мен әлеуметтік қауіптілігін түсіну және оны басқару қабілетін білдіреді.

«Ақыл-ой ұғымы ҚР ҚК-нің 16-бабында берілген ақыл-ойдың анықтамасынан туындайды. Есі дұрыс емес адамдар қылмыстық жауапкершілікке тартылмайды, оларға тек медициналық сипаттағы мәжбүрлеу шаралары қолданылады» [2].

«Сот-тергеу практикасында адам бастапқыда сараптама оны растағанға немесе жоққа шығарғанға дейін қылмыстық құқық бұзушылық жасағаны үшін сотталған деп танылады. Сарапшылардың қорытындысы негізінде адам ҚР ҚК 430-бабында көзделген қылмыстық жауапкершілікке тартылады не оған ҚР

ҚК 17-бабында көзделген медициналық сипаттағы мәжбүрлеу шаралары тағайындалады» [2].

Қылмыстық құқық бұзушылық субъектісін сипаттайтын қылмыстық жауаптылықтың келесі қажетті негізі адамның заңмен белгіленген жасқа жетуі болып табылады. Жоғарыда айтылғандай, ҚР ҚК 15 - бабының 1-бөлігінде қылмыстық жауаптылықтың жалпы жасы-он алты жас (қоғамға қауіпті іс-әрекет жасалған уақытқа) бекітілген.

Алайда, ҚК-нің 15-бабының 2-бөлігінде қылмыстық құқық бұзушылықтардың белгілі бір құрамын жасағаны үшін қылмыстық жауаптылық он төрт жастан басталады деген ерекшелік бар. Заңда белгіленген жасқа жетпеген адамдар ешқандай жағдайда қылмыстық жауапкершілікке тартылмайды, өйткені олар өз әрекеттерінің әлеуметтік маңыздылығын толық түсіне алмайды, олардың мінез-құлқын сыни бағалай алмайды, сондықтан қоғам алдында жауап береді [20, 348 б.].

«ҚР ҚК-нің 15-бабының 2-бөлігінде ҚР ҚК-нің 430-бабында көзделген қылмыстық құқық бұзушылық құрамының болмауына байланысты осы іс-әрекеттің субъектісі он алты жасқа толған, ақыл-есі дұрыс жеке тұлғалар ғана бола алады» [2].

Сонымен қатар, қылмыстық құқық бұзушылықтардың жекелеген түрлерінде ортақ қасиеттерден басқа, кінәліні ҚР ҚК Ерекше бөлігінің тиісті бабы бойынша қылмыстық жауаптылыққа тарту үшін міндетті, тек олардың сипаттамаларына ғана тән қосымша құқық бұзушылықтар бар. Бұл тұжырымдаманың маңыздылығы негізгі белгілерден (ақыл-парасат пен қылмыстық жауапкершіліктің жасына жету), қосымша қасиеттерден басқа арнайы субъектінің болуы болып табылады.

«ҚР ҚК 430-бабының 1-бөлігіне қатысты, қылмыстық құқық бұзушылық субъектісі жалпы немесе арнайы болып табыла ма деген мәселені шеше отырып, қаралып отырған қол сұғушылықтың диспозициясына назар аудару қажет. Онда заңды күшіне енген сот үкімінің, сот шешімінің немесе өзге де сот

актісінің не атқару құжатының орындалмауы, сол сияқты олардың орындалуына кедергі жасау туралы айтылады» [2].

«Көптеген зерттеушілер сот үкімін, сот шешімін немесе басқа сот актісін немесе атқару құжатын орындамау қылмысының тақырыбы ортақ деп санайды» [2].

«С. С. Молдабаев өзінің монографиясында арнайы субъектіні белгілері бойынша жіктейді және сот үкімінің, сот шешімінің немесе өзге де сот актісінің орындалмауын орындалатын жұмыстың, кәсіптің, Қызмет түрінің сипатымен сипатталатын арнайы субъектімен қылмыстық құқық бұзушылыққа жатқызады» [21, 141-бет].

«Сонымен бірге, сот актілерін орындамағаны үшін жауаптылық туралы "Қазақстан Республикасы Жоғарғы Сотының 2003 жылғы 19 желтоқсандағы № 12 нормативтік қаулысының 11-тармағында сот актісін орындамағаны, сондай-ақ оның орындалуына кедергі келтіргені үшін қылмыстық жауаптылыққа үкімге, сондай-ақ атқарушылық іс жүргізу барысында белгілі бір әрекеттерді жасауға міндетті» [4].

Бұдан шығатыны, осы нормативтік қаулыда қаралып отырған қылмыстық құқық бұзушылықтың субъектісі ретінде танылатын адамдар тобы белгіленген. Демек, ҚР ҚК 430 - бабында көзделген қылмыстық құқық бұзушылық субъектісі-арнайы субъект деп тануға болады. Арнайы субъект қылмыстық жауаптылықтың есі дұрыстығы мен жасымен қатар, адамның қылмыстық заңнан туындайтын, осы норма бойынша жауап бере алатын адамдар тобын, атап айтқанда сот оларға қатысты қабылдаған шешімдердің орындалуын қамтамасыз етуге шақырылған адамдарды шектейтін қосымша заңды белгілері бар екендігіне байланысты аталған. Айта кету керек, бұл белгілер адамның қылмыстық нормада сипатталған әлеуметтік қауіпті әрекетті жасай алатын белгілері болуы керек. Қылмыстық құқық бұзушылық жасаған адамда қосымша белгілердің болмауы мұндай адамды қылмыстық жауаптылыққа тартуға мүмкіндік бермейді.

«Көп жағдайда ҚР ҚК 430-бабында көзделген қылмыстық құқық бұзушылық субъектілерінің қатарына қылмыстық істер бойынша сотталғандарды, азаматтық істер бойынша жауапкерлерді жатқызған жөн» [2].

«ҚР ҚК 430-бабының 1-бөлігінде көзделген қылмыстық құқық бұзушылық бойынша субъекті, жалпы қасиеттерден басқа, осы адамдарды жалпы субъектілер қатарынан бөліп көрсететін, сот актілерін іске асыру бойынша нақты әлеуметтік мәні бар функциялары бар, он алты жасқа толған, ақыл-есі дұрыс жеке тұлға болып табылады деп ойлаймыз» [2].

«Мәселен, ҚР ҚК 430-бабының 2-бөлігі саралау белгілерінің қатарында адамның өзінің қызмет бабын пайдалана отырып, сол әрекеттерді жасауын көздейді. Өзінің қызмет бабын пайдалана отырып белгісі Қазақстан Республикасы Қылмыстық кодексінің көптеген құрамдарында кездеседі. ҚР Жоғарғы Сотының әртүрлі нормативтік қаулыларында осындай білікті қылмыстық құқық бұзушылық субъектісі, әдетте, мынадай түрде сипатталады: лауазымды адам; жауапты мемлекеттік лауазымды атқаратын адам; коммерциялық немесе өзге де ұйымда басқару функцияларын орындайтын адам; мемлекеттік функцияларды орындауға уәкілеттік берілген адам; мемлекеттік функцияларды орындауға уәкілеттік берілген адамдарға теңестірілген адам. Өзінің қызмет бабын пайдалана отырып жасалған қылмыстық құқық бұзушылықтың қоғамдық қауіптілігі айқын, өйткені осы субъектінің игілігі үшін емес, сондай-ақ оның лауазымының беделі мен мүмкіндіктеріне зиян келтіру кезінде қызметтік қатынастардың бұзылуы, беделін түсіру орын алады» [22].

«Сот үкімі, сот шешімі немесе өзге де сот актісі не атқару құжаты орындалмаған кезде мемлекеттік органның, мемлекеттік және мемлекеттік емес мекеменің қызметкері мұндай адам бола алады, бұл субъектінің өзінің қызметтік өкілеттігін қылмыстық мақсаттарға қол жеткізу үшін пайдалануын көздейді» [22].

«Сот орындаушысы ҚР ҚК 430-бабының 2-бөлігі бойынша қаралатын қылмыстың субъектісі болып танылуы мүмкін, өйткені ол мемлекеттік қызметте тұрған және соттар мен басқа да органдардың қаулыларын орындау бойынша өзіне заңмен жүктелген міндеттерді орындайтын лауазымды адам болып табылады. Сот актісі орындалмаған кезде қызмет бабын пайдалану қылмыстық құқық бұзушылық жасауды жеңілдетеді» [22].

«Атқарушылық іс жүргізу және сот орындаушыларының мәртебесі туралы" Қазақстан Республикасының 2010 жылғы 2 сәуірдегі № 261-IV Заңына сәйкес сот орындаушысы-атқарушылық құжаттарды мәжбүрлеп орындатуға бағытталған шараларды қабылдау бойынша өздеріне заңмен жүктелген функцияларды орындайтын және атқарушылық құжаттардың орындалуын қамтамасыз етумен тең құқықтары мен міндеттері бар мемлекеттік сот орындаушысы және жеке сот орындаушысы осы Заңда көзделген алып тастауларда жүргізіледі» [23].

ҚР ҚК 430-бабының 2-бөлігі бойынша қылмыстық жауапкершілікке тарту туралы мәселені шешу кезінде субъектілерде жарғыларда, нұсқаулықтарда, бұйрықтарда және кәсіпорындардың, мекемелердің, ұйымдардың қандай да бір жұмыскерлерінің қызметтік өкілеттіктерін айқындайтын басқа да актілерде айқындалған сот актісін орындау жөніндегі функциялардың болуын анықтау қажет.

«Сот актісін орындауға кедергі келтіретін іс-әрекеттер жасаған өзге адамдарға қатысты ҚК-нің сот орындаушысының өмірі мен денсаулығына қол сұғушылық, жала жабу, кісі өлтіру, зиян келтіру қаупі және басқалары үшін жауаптылықты көздейтін тиісті баптары бойынша қылмыстық қудалау жүзеге асырылуы мүмкін» [24].

Жоғарыда айтылғандай, отандық заң шығарушы заңды тұлғалардың жауапкершілігін қарастырмайды, бірақ тәжірибе көрсеткендей, заңды тұлғаның қызметінен қоғамдық зиян да орын алады.

Сот актілері жеке тұлғаларға да, заңды тұлғаларға да қатысты шығарылатыны белгілі, егер сот актісімен кез-келген әрекетті жасау заңды тұлғаға жүктелген болса, онда жеке тұлға, яғни жауапты тұлға (ұйым басшысы) қылмыстық жауапкершілікке тартылады. Алайда, сот актісі бірнеше жылдар бойы орындалмауы мүмкін екенін ескере отырып, заңды тұлғадағы жауапты (басшы) өзгеруі мүмкін, содан кейін кімді жауапқа тарту керек деген сұрақ туындайды.

ҚР ҚК 15-бабына сәйкес тек ақыл-есі дұрыс жеке тұлғалар ғана қылмыстық жауапкершілікке тартылады.

Неміс заңгері К. Ф. Савиньи адам және тек адам ғана заңның жарамды субъектісі деп мәлімдеді. Оның тұжырымдамасы заңды тұлға қарапайым фантастика арқылы жасанды түрде құрылған құқық субъектісінен басқа ештеңе емес деген тұжырымға келді, заңды тұлғадағы құқықтық қатынастардың нақты субъектілері заңды тұлғаның жалғыз мүмкін тасымалдаушылары-жеке тұлғалар болып қала береді [25].

Қылмыстық істерді зерделеу нәтижелері құқық қолданушылардың сот үкімін, сот шешімін немесе өзге де сот актісін не атқару құжатын, заңды тұлғадағы басшыны, яғни осы лауазымды атқарған және сотта заңды тұлғаны ұсынған адамды орындамағаны бойынша қылмыстық жауаптылыққа тартатынын көрсетті. Бұл ретте қазіргі уақытта жауапты адамның (басшының) лауазымын сот актісін орындамауды жалғастыратын басқа адам атқаратыны ескерілмейді.

Көріп отырғаныңыздай, бұл тәжірибе қате, өйткені алдыңғы басшының белгілі бір лауазымға ие болмайтындығы және, тиісінше, ол жұмыс істемеген уақыт үшін жауап бере алмайтындығы ескерілмейді.

Азаматтық заңға сәйкес, тек соңғы жауапты адам ғана жауапкершілікке тартылады.

Қазақстан Республикасының еңбек сіңірген ғылым қайраткері Ю. Г. Басиннің пікірінше, заңды тұлға өзінің басшысы немесе құрылтайшысы

атынан емес, тек өз атынан әрекет етеді. Бұл үлкен практикалық маңызы бар, өйткені ол нақты тақырыпты, оның құқықтарын, міндеттері мен жауапкершілігін дәл анықтауға мүмкіндік береді [26].

Сондай-ақ Ю.Г. Басин өз ұстанымын келесі мысалмен растайды: бір төрелік іс бойынша кеңшар директоры кеңшар атынан кепілдік міндеттеме бергені анықталды. Біраз уақыттан кейін кеңшар директоры басқа тұлғаға ауыстырылды. Кепілдік міндеттемесін орындау қажеттілігі туындаған кезде, жаңа директор өзінің (директордың) алдындағы қолы қойылған кепілдік хаттың жарамсыз екенін мәлімдеді [26].

Төрелік сот іс бойынша шешімде директордың азаматтық айналымда өз атынан әрекет ететін заңды тұлғаның органы екенін, міндеттеме директорда емес, заңды тұлғада пайда болғанын, директор емес, заңды тұлға міндеттеме бойынша жауап беруі керек екенін айтты. Сондықтан директорларды ауыстыру міндеттеменің жарамдылығына да, оның орындалуына да, орындамағаны үшін жауапкершілікке де әсер етпейді [26].

Бұл мысалды қылмыстық істер тәжірибесінде басшылыққа алған дұрыс болар еді, алайда бұл мысалдың кемшіліктері бар.

Жоғарыда айтылғандардың бәрі заңды тұлғаның басшысы өз міндеттеріне сәйкес ұйымның барлық әрекеттері үшін, оның ішінде өзіне жүктелген міндеттемелерді орындау үшін жауап береді деген қорытынды жасауға мүмкіндік береді. Өз кезегінде, ҚР ҚК 430-бабының қылмыс құрамын құрайтын заңсыз іс-әрекеттер ұзаққа созылған сипатқа ие және сот актісін орындамаудың бүкіл кезеңі бір қылмыстық құқық бұзушылықты құрайды [27].

Осылайша, заңды тұлға басшысының қызметінен кетуі оны басқару кезінде өзіне жүктелген міндеттемелерді орындамағаны үшін жауапкершіліктен босатуға негіз болмайды және ол көрсетілген мерзім үшін қылмыстық жауапкершілікке тартылады. Бұл ретте, заңды тұлғаның жаңа басшысы, егер қызметке кіріскеннен және орындалмаған міндеттемелері

туралы оны хабардар еткеннен кейін оларды алты ай ішінде орындамаса, ҚР ҚК 430-бабы бойынша жауапкершілікке тартылады.

«Сонымен бірге, қылмыстық қудалау органдары бұл факторды ескермейді және барлық кінәлі адамдарды қылмыстық жауапкершілікке тартпай, заңды тұлғаның барлық басшыларын белгілемейді; қалғандары қылмыстық жауапкершіліктен алып тастайды» [28].

«Қорытындылай келе, сот үкімін, сот шешімін немесе өзге де сот актісін не атқарушылық құжатты орындамау субъектісі ретінде он алты жасқа толған, адамдарға ҚР ҚК 430-бабында көзделген қылмыстық құқық бұзушылықтар жасауға мүмкіндік беретін қосымша әлеуметтік мәні бар белгілері бар, ақыл-есі дұрыс жеке тұлғалар әрекет ететінін атап өтеміз» [28].

1.5 Сот үкімін, сот шешімін немесе өзге де сот актісін орындамаудың субъективті белгілері

«Заңды күшіне енген сот актісін орындамағаны үшін жауапкершілік ҚР ҚК-нің 430-бабымен көзделген "сот үкімін, сот шешімін немесе өзге де сот актісін орындамау". Осы бапта көзделген қылмыстың субъективті жағы ниет түрінде көрінеді: тікелей немесе жанама. Егер субъективтік тарап тікелей ниетпен сипатталса, онда оның субъектілері лауазымды адамдар, коммерциялық немесе өзге де ұйымның басшылары болып табылады, олар өздерінің қызметтік жағдайы бойынша сот актісін орындау жөнінде өкім шығаруға және олардың іске асырылуын бақылауға тиіс» [28].

«Айыптау үкімдері қылмыстық-атқару Әділет шеңберінде орындалатындықтан, қаралып отырған баптың негізгі бағыты азаматтық және әкімшілік істерге емес, қылмыстық істерге, негізінен азаматтық талап қоюды қамтамасыз ету жөніндегі үкімді орындау, мүлікті тәркілеу, белгілі бір лауазымдарды атқару немесе белгілі бір қызметпен айналысу құқығына тыйым салу бөлігінде қолданылады» [28].

Егер субъектінің кінәсін ҚР ҚК 430-бабында көзделген қылмысты жасауға тікелей пиғыл нысанында айқындау проблема тудырмаса, онда субъектінің кінәсін жанама пиғыл нысанында айқындау, оның үстіне дәлелдеу бірқатар сұрақтар туғызады.

Субъектілер, көбінесе ұйымдардың басшылары, ақша қаражаттарын контрагенттермен ағымдағы төлемдер бойынша қарыздарды өтеуге, басқа сот шешімдерінің талаптарын елемей, бір сот шешімі бойынша қарыздарды өтеуге жібереді. Өтеудің мұндай «таңдаулылығы» кейде субъектімен немесе өндіріп алушыға деген дұшпандықпен түсіндіріледі: олар келісе алмады, олар сотқа кетті, Мен ештеңе төлемеймін немесе жеткілікті мөлшерде қарыз және оны өтей алмау. Бұл ретте берешекті ішінара төлеу, әдетте, назардан тыс қалады. Мұнда тікелей ниет бар. Ресми құрамы бар қылмыстардағы жанама ниеттің теориялық және практикалық анықтамасының күрделілігі туралы А.Ю. Ширяев айтады, ол жанама ниет заңнамалық құрылымға ие болса да, теориялық тұжырымдама ретінде де, дәлелдеу тақырыбының бөлігі ретінде де проблемалы деп түсіндіреді [29].

ҚР ҚК 430-бабында көзделген қылмыс формальды құрамы бар қылмыс болып табылады, өйткені субъект іс-әрекет немесе әрекетсіздік жасаған жағдайда туындаған салдарлар айқындаушы болып табылмайды.

Сот актісін орындамаудың өзі немесе оған кедергі жасау сот билігі институтына, сот шешімінің тиімділігін қамтамасыз ету қағидаттарына, заң шығарушы белгілеген азаматтардың бұзылған құқықтарын нақты және уақтылы қалпына келтіруге қол сұғады, сондай-ақ қорғалатын қоғамдық қатынастарға субъектінің өз міндеттерін орындауға немқұрайлы қарауы түрінде айтарлықтай қауіп төндіреді. және сот төрелігінің мұндай белгісін елемей, орындау қатаңдығы сияқты барлық ұйымдардың сот актілерін орындау. Сайып келгенде, субъектінің әрекеттері сот билігінің беделін төмендетуге әкеледі.

Жанама анықтамаға оралсақ, немесе А.Ю. Ширяев атап өткендей, эвентуалды, яғни "бұл жағдайда қолма-қол ақша", ниет, оның мәнін анықтай отырып, "субъект ықтимал нұсқаларды өлшеу кезінде іс-әрекет жасаудан бас тартудан гөрі салдарымен келісуге бейім" деген ұстаным келтіріледі [29]. Мұндай позиция ұсынылады дұрыс.

Әдетте, ұйымдардың ақшаларына билік ету, оларды ұйымдардың ағымдағы қажеттіліктерін төлеуге бағыттау немесе сот жүктеген белгілі бір әрекеттерді жасаудан жалтару арқылы субъектілер «қылмыс жасағысы келмегенін», "олар заңсыз нәрсе жасайтындарын білмеді», «олар кейіннен төлем жасау үшін ұйымның жұмысын қамтамасыз еткісі келді қарыздар».

Субъектінің жетекші мотивіне қарамастан, А. Ю. Ширяев түсіндіргендей, ниеттің болуының түпкілікті нәтижесі объективті дәлелдердің жеткілікті жиынтығымен расталады, «айыпталған салдардың пайда болу ықтималдығы кінәліге оның іс-әрекетке деген шешімі пайда болған кезде айқын болғанын және оны өз шешімін жүзеге асыру кезінде ескергенін дәлелдейді» [29].

2. Сот үкімін, сот шешімін немесе өзге де сот актісін не атқарушылық құжатты орындамағаны үшін жауаптылық

2.1 Сот актісін орындамағаны үшін шет мемлекеттердің заңнамасы бойынша қылмыстық жауаптылық

Сот үкімінің, сот шешімінің немесе өзге де сот актісінің орындалуын құқыққа қарсы қол сұғушылықтан қорғау көптеген мемлекеттердің маңызды міндеті болып табылады. Мұндай қорғаудың бір тәсілі-сот актілерін орындамағаны үшін, сондай-ақ олардың орындалуына кедергі келтіргені үшін қылмыстық жауапкершілік белгілеу. Осыған байланысты, ортақ субъектінің белгілері бар адам үшін сот актісін орындамағаны үшін қылмыстық

жауапкершілікті енгізген шет мемлекеттердің тәжірибесі пайдалы болуы мүмкін.

Шет елдердің заңнамасын зерделеу, оның артықшылықтары мен кемшіліктерін анықтау отандық қылмыстық заңнаманы жетілдіруге негіз жасайды.

Осыған байланысты шетелдік қылмыстық заңнама бойынша сот актілерінің орындалмауын қарастыру қажет деп санаймыз.

ТМД-ға қатысушы мемлекеттер өздерінің қылмыстық кодекстерін қабылдау кезінде КСРО тәжірибесін жиі ескереді. Қылмыстық заңнаманың кейбір ережелері негізінен Ресей заңнамасына ұқсас. Жиі кездестіруге болады біртума тәсілдері кезінде қылмысқа баруын, сол немесе өзге де қоғамдық қауіпті құқыққа қарсы қол сұғушылықтардан.

«Модельдік Қылмыстық кодекс, Тәуелсіз Мемлекеттер Достастығына арналған ұсынымдық заңнамалық акт бойынша жария қызметшінің, сондай-ақ коммерциялық немесе өзге де ұйым қызметшісінің заңды күшіне енген үкімді, шешімді, ұйғарымды немесе өзге де сот қаулысын орындамауы, сол сияқты олардың орындалуына кедергі жасау онша ауыр емес қылмыстарға жатқызылған (ҚК 339-Б.)» [30].

«Жоғарыда келтірілген баптан көріп отырғанымыздай, модельдік Қылмыстық кодекс сот актісін орындамағаны үшін немесе әрекеттің зияндылығын ескерместен оның орындалуына кедергі келтіргені үшін адамға қылмыстық жауапкершілік қолдануды қамтиды» [30].

«Армения Республикасы ҚК-нің 353-бабында құқық қорғаушы лауазымды адамның заңды күшіне енген сот үкімін, шешімін немесе өзге де сот актісін қасақана орындамағаны не олардың орындалуына кедергі келтіргені үшін жауапкершілік белгіледі» [31].

Аталған баптың диспозициясынан көрініп тұрғандай, кінәлі адамды ҚК-нің 353-бабы бойынша қылмыстық жауаптылыққа тарту үшін оның ниетін дәлелдеу қажет. Әрекеттің зиянды сипатын анықтау талап етілмейді. Армян

заң шығарушысы сот актісін орындамайтын субъектілердің шеңберін шектеді-олар тек лауазымды тұлға бола алады.

«Украиналық заң шығарушы сот шешімін орындамағаны үшін қылмыстық жауапкершілікті белгілеуге сараланған түрде келді. Украина Қылмыстық кодексінің 382-бабы, заңды күшіне енген үкімді, шешімді, қаулыны, сот шешімін қасақана орындамау немесе олардың орындалуына кедергі жасау қылмыстық деп танылады. Бұл әрекетті жасағаны үшін кінәлі адамға айыппұл немесе 3 жылға дейін бас бостандығынан айыру жазасы тағайындалады. Украиналық заң шығарушы қылмыс құрамының субъективті жағын сипаттау үшін "қасақана"терминін қолданды. Егер жоғарыда аталған әрекеттерді қызметтік адам жасаса, онда оған 3 жылға дейінгі мерзімге белгілі бір лауазымдарды атқару немесе белгілі бір қызметпен айналысу құқығынан айыра отырып, 5 жылға дейінгі мерзімге айыппұл немесе бас бостандығынан айыру тағайындалуы мүмкін (ҚК 382-бабының 2-бөлігі)» [32].

«ҚК-нің 382-бабы 3-бөлігінің талдауына сүйене отырып, украиндық құқық қорғаушы сот шешімін орындамағаны үшін 3 жылдан 8 жылға дейінгі мерзімге белгілі бір лауазымдарды атқару немесе белгілі бір қызметпен айналысу құқығынан айыра отырып, бас бостандығынан айыру түріндегі қатаң жазаны қарастырды: 1) жауапты немесе аса жауапты лауазымды атқаратын қызметтік тұлға жасаған ереже; 2) осы бапта көзделген қылмыс үшін бұрын сотталған адам; 3) егер олар азаматтардың заңмен қорғалатын құқықтары мен бостандықтарына, мемлекеттік немесе қоғамдық мүдделерге немесе заңды тұлғалардың мүдделеріне елеулі зиян келтірсе» [32].

«Адам құқықтары жөніндегі Еуропалық соттың шешімін, Украина Конституциялық сотының шешімі мен қорытындысын заң деңгейінде орындамағаны үшін жауапкершілік туралы мәселені шешкен украин заң шығарушысының тәжірибесіне оң баға беру керек (ҚК 382-бабының 4-бөлігі). Бұл әрекетті жасағаны үшін қызметтік адам Украинаның Қылмыстық

кодексінің 382-бабының 3-бөлігінде көзделген жазаға ұқсас жазаға тап болады» [32].

Украина Қылмыстық кодексінің 382-бабы украиналық заң шығарушы сот төрелігінің мүдделерін жоғары бағалайтынын және сот актілерінде көрсетілген талаптарды орындамау арқылы сот төрелігінің мүдделеріне қол сұғатын адам заңның барлық қатаңдығы бойынша жазаланатынын көрсетті.

«Әзірбайжан Республикасының заң шығарушысы заңды күшіне енген сот шешімін, үкімін, ұйғарымын, қаулысын немесе бұйрығын қасақана орындамағаны үшін, сондай-ақ олардың орындалуына кедергі келтіргені үшін қылмыстық жауапкершілікті көздеді. Аталған іс-әрекетті субъект арнайы белгілерсіз жасағаны үшін үш жылға дейінгі мерзімге бас бостандығынан айыру түріндегі ең жоғары жаза көзделген (ҚК 306.1-бабы)» [33].

Лауазымды адамның жоғарыда көрсетілген әрекеттерді жасауы қылмыстың білікті құрамын білдіреді (ҚК 306.2-бабы), бұл үш жылға дейінгі мерзімге белгілі бір лауазымды атқару немесе белгілі бір қызметпен айналысу құқығынан айыра отырып немесе онсыз 3 жылдан 5 жылға дейінгі мерзімге бас бостандығынан айыру түріндегі жоғары жауаптылыққа әкеп соғады. Назар аударуға тұрарлық ескерту-құжат Осы Кодекстің 306.1 немесе 306.2-баптарында көзделген әрекеттерді жасаған адам, егер сот үкім шығарғанға дейін заңды күшіне енген сот қаулысын, үкімін, ұйғарымын, шешімін немесе бұйрығын толық орындаса, Әзірбайжан Республикасы ҚК-нің 306-бабына сәйкес қылмыстық жауаптылықтан босатылады [33].

Беларусь заң шығарушысының пікірінше, заңды күшіне енген үкімді, шешімді немесе басқа сот актісін орындамау немесе оларды орындауға тек лауазымды адамның кедергі жасауы Криминализация үшін жеткілікті қоғамдық қауіпке ие (ҚК 423-бабы) [34]. Беларусь Қылмыстық кодексіне сәйкес, бұл қылмыстың субъектісі тек лауазымды тұлға болып табылады, ал қылмыстың объективті жағының белгілері арасында қаскүнемдік белгісі жоқ.

Беларусь Республикасының заң шығарушысы Ресей заң шығарушысымен салыстырғанда құқық бұзушыларға адал. Беларусь Республикасы Қылмыстық кодексінің сот қаулысын орындамағаны үшін балама жаза қарастырылған: айыппұл немесе белгілі бір лауазымдарды атқару немесе белгілі бір қызметпен айналысу құқығынан айыру. «Беларусь Қылмыстық Кодексі бойынша бас бостандығынан айыру жазасы қарастырылмаған» [34].

«Тәжікстан Қылмыстық кодексінің 363-бабына сүйене отырып, билік өкілдері, жергілікті мемлекеттік билік органының және кенттер мен ауылдардың өзін-өзі басқару органдарының мемлекеттік қызметшілері, сондай-ақ мемлекеттік мекеменің, коммерциялық немесе өзге де ұйымның қызметшілері сот актісін қылмыстық орындамаудың субъектілері болып табылады» [35]. Тәжікстан Қылмыстық кодексінің 363-бабы бойынша қылмыстық жауапкершілікке тарту үшін сот актісін орындамаудың зияндылық белгісін анықтау міндетті болып табылады.

«Өзбекстан Қылмыстық кодексінің 232-бабы сот актісін орындамау "XVI тарауда сот төрелігіне қарсы қылмыстар. Бап «орындамаудан...» басталатынына қарамастан, диспозицияда сот актісін орындаудан жалтаруға, сондай-ақ сот актісін орындауға кедергі келтіруге көрсетіледі. Өзбекстан Республикасының заң шығарушысы сот актісін орындамағаны үшін тек лауазымды адамдар үшін ғана емес, сонымен бірге «қарапайым» азаматтар үшін де қылмыстық жауапкершілік енгізді. Сонымен қатар, қарастырылып отырған қылмыс құрамын жобалау кезінде заң шығарушы әкімшілік преюдицияны қолданды. Адам сот актісін орындамағаны үшін, егер ол әкімшілік жаза қолданылғаннан кейін жалғасса ғана жауаптылыққа тартылады. Сот актісін "қарапайым" азаматтың орындамауы 1 жылға дейінгі мерзімге бас бостандығынан айыру түрінде барынша жазалауға әкеп соғады. Осыған ұқсас іс-әрекетті лауазымды адам жасаған жағдайда оған 5 жылға

дейінгі мерзімге бас бостандығынан айыру түріндегі ең жоғары жаза тағайындалуы мүмкін» [36].

«Болгариялық заң шығарушы несие беруші алдындағы ақшалай міндеттеменің орындалмауын қылмыстық жауапкершілікке тартты (Болгария Қылмыстық кодексінің 293а-бабы). Бұл ретте ол адам қылмыстық жауапкершілікке тартылуы мүмкін нақты мерзімді белгіледі – сот актісі заңды күшіне енген сәттен бастап 1 жыл» [37].

«Болгария Қылмыстық кодексінің 293а-бабы бойынша адамды жауапқа тарту шарттарының бірі-берешекті өтеу үшін ақшалай қаражаттың немесе мүліктің болуы» [37]. Болгар заң шығарушысы бұл әрекетті жасағаны үшін қатаң жаза – 3 жылға дейін бас бостандығынан айыруды белгіледі. Болгария Қылмыстық Кодексі бойынша заңды күшіне енген үкімді билік өкілінің орындамауы қылмыстық жазаланады. Бұл ретте соңғысы басқа адамды жазадан босату немесе жазаның орындалуын кідірту мақсатын көздеуі тиіс (Болгария Қылмыстық кодексінің 295-бабы). Басқа адамды құтқарғаны үшін кінәлі адам 6 жылға дейін бас бостандығынан, сондай-ақ белгілі бір мемлекеттік немесе қоғамдық лауазымда болу құқығынан айырылуы мүмкін. Сот түзеу жұмыстарын тағайындай алады. Бұдан басқа, Болгарияның қылмыстық заңнамасында сот шешімін орындауға кедергі келтіру немесе оның орындалуын тоқтату мақсатында оған қатысты сот шешімі бар затты жою, бүлдіру, жасыру, сату немесе беру жазаланады (Болгария ҚК-нің 296-бабы). «Осы әрекеттің жасалуына кінәлі адам 1 жылға дейінгі мерзімге бас бостандығынан айыруға жатады» [37].

«Қытай Халық Республикасының Қылмыстық кодексінде ауырлататын мән-жайлар кезінде халық соты шығарған шешімді орындаудан бас тартқаны үшін жаза көзделген (313-бап). Қылмыстық әрекеттің субъектісі-ортақ субъектінің белгілері бар кез келген адам. Бұл жағдайда кінәліні қылмыстық жауапкершілікке тартудың міндетті шарты-бұл шешімді орындау мүмкіндігінің болуы. Аталған іс-әрекетті жасағаннан кейін кінәлі адам 3

жылға дейінгі мерзімге бас бостандығынан айыру немесе қысқа мерзімді қамауға алу немесе айыппұл түрінде жазаланады» [38].

Жоғарыда баяндалғанды ескере отырып, сот актілерін орындамағаны үшін жауапкершілік, әдетте, шет мемлекеттердің барлық Қылмыстық кодекстерінде белгіленген деген қорытынды жасауға болады. Бұл жағдай қарастырылып отырған әрекетке қол сұғатын объектіні қорғаудың маңыздылығын көрсетеді.

Зияндылық белгісін шетелдік заң шығарушылар сот актісінің орындалмағаны үшін жауапкершілікті белгілейтін баптардың ережелерін тұжырымдау кезінде сирек қолданады. Қарастырылып отырған қылмыстың құрамын құру кезінде заң шығарушылардың көпшілігі әрекеттің қасақана сипатын көрсетеді.

Ортақ субъектінің белгілері бар адам үшін сот үкімін, сот шешімін немесе өзге де сот актісін орындамағаны үшін қылмыстық жауаптылықты белгілеген шет мемлекеттердің тәжірибесі оң бағалануы мүмкін.

«Заңды күшіне енген сот актілерін орындау тәртібіне қол сұғатын қылмыс (Қазақстан Республикасы ҚК-нің 430-бабы) сот төрелігіне және жазаны орындау тәртібіне қарсы қылмыстық құқық бұзушылықтар жүйесіне енгізілген (Қазақстан ҚК-нің 17-тарауы)» [2].

«Қазақстан ҚК-нің 430-бабында көзделген қылмыстық құқық бұзушылықтың объективті жағы, РФ ҚК-нің 315-бабына қарағанда» [39], әрекеттің зиянды сипатын көрсетпейді. Қазақстан Республикасының заң шығарушысы ресейлік заң шығарушыдан айырмашылығы ортақ субъект белгілері бар барлық адамдар үшін қылмыстық жауапкершілік белгіледі.

Атқарушылық құжат сот үкімінен, шешімінен немесе өзге де сот актісінен басқа қылмыстық құқық бұзушылықтың нысанасы болып табылады.

Бір қызығы, отандық заң шығарушы сот актісін орындамаудың ең аз мерзімін – 6 айдан астам уақытты белгіледі. Мерзімді белгілеу, біздің ойымызша, сот-тергеу органдары арасындағы белгісіздікті жоюға ықпал етеді.

Қазақстан ҚК-нің РФ ҚК-ге қарағанда қаралып отырған қылмыстық әрекетті жасағаны үшін айыппұл түріндегі жазасы жоқ екендігі назар аударуға тұрарлық. «Қазақстан ҚК бойынша сот актісін орындамағаны үшін жалпы субъектіге 800 сағатқа дейінгі мерзімге қоғамдық жұмыстар түрінде не 3 жылға дейінгі мерзімге бас бостандығын шектеу не сол мерзімге бас бостандығынан айыру жазасы тағайындалуы мүмкін» [2]. «Ресей Федерациясының Қылмыстық кодексінің 315-бабы 50 000 рубль немесе алты айға дейінгі мерзімге сотталған адамның жалақысы немесе басқа кірісі мөлшерінде айыппұлдан басқа: 240 сағатқа дейінгі міндетті жұмыстар; бір жылға дейінгі мерзімге түзеу жұмыстары; 3 айға дейінгі мерзімге қамауға алу; бір жылға дейінгі мерзімге бас бостандығынан айыру» [39].

Арнайы субъектінің іс-әрекетті жасағаны үшін қылмыстық жауапкершілікті белгілей отырып, отандық сот орындаушысы "адам өзінің қызмет бабын қолдана отырып жасаған" деген біліктілік белгісін қолданды.

«Адам өзінің қызмет бабын пайдалана отырып, қаралып отырған қылмыстық іс-әрекетті жасағаны үшін Қазақстан ҚК бойынша соңғысына мынадай жазалардың бірі тағайындалуы мүмкін: 1200 сағатқа дейінгі қоғамдық жұмыстар (РФ ҚК бойынша: міндетті жұмыстар-480 сағатқа дейін; мәжбүрлі жұмыстар – 2 жылға дейін); 3 жылдан 5 жылға дейінгі мерзімге бас бостандығын шектеу (РФ ҚК бойынша: қамауға алу-6 айға дейін); сол мерзімге бас бостандығынан айыру (РФ ҚК бойынша – 2 жылға дейін)» [39].

Бұл ретте құқық бұзушы 5 жылға дейінгі мерзімге белгілі бір лауазымдарды атқару немесе белгілі бір қызметпен айналысу құқығынан айырылады.

РФ ҚК бойынша да аталған жаза бар, бірақ ол тек жазаның негізгі түрлерінің бірі болып табылады, ал Қазақстан ҚК бойынша ол қосымша міндетті жаза ретінде әрекет етеді.

Ресейлік заң шығарушы, отандық заң шығарушыдан айырмашылығы, 200 мың рубльге дейін айыппұл түрінде немесе сотталушының 18 айға дейінгі

кезеңдегі жалақысы немесе басқа кірісі мөлшерінде айыппұл салуды қарастырды. Мүмкін, отандық билеуші айыппұл тағайындау арқылы қылмыстық жазаның мақсатына қол жеткізілмейді деп ойлаған шығар.

Қазақстан Республикасының заң шығарушысы өндіріп алу мөлшері сияқты өлшем бойынша да жауапкершілікті саралаған. Егер өндіріп алу сомасы іс-әрекет жасалған сәтте Қазақстан Республикасының заңнамасында белгіленген 10 000 есептік көрсеткіштен асқан жағдайда, онда ҚР ҚК 430-бабының 3-бөлігіне сәйкес кінәлі адамға 5 жылдан 7 жылға дейінгі мерзімге бас бостандығын шектеу немесе сол мерзімге бас бостандығынан айыру түріндегі жазадан айыра отырып, бас бостандығынан айыру 5 жылға дейінгі мерзімге белгілі бір лауазымдарды атқару немесе белгілі бір қызметпен айналысу құқығы.

ҚР ҚК 430-бабына ескертуге назар аударған жөн, оған сәйкес үкім шығарылғанға дейін берешекті толық өтеген кезде көрсетілген баптың 3-бөлігі бойынша бас бостандығынан айыру түріндегі жаза тағайындалмайды.

ҚР ҚК-нің 430-бабын және РФ ҚК-нің 315-бабын талдаудан сот актісін орындамағаны үшін ең қатаң жазалар ҚР ҚК-де көзделгені байқалады.

Бұрын қолданыста болған ҚР ҚК 1997 ж. сот актісінің орындалмау құрамын құрастыру кезінде заң шығарушы әкімшілік преюдицияны пайдаланды. Егер адам әкімшілік жауапкершілікке тартылғаннан кейін бір жыл ішінде сот актісін орындамаса, әрекет қылмыстық деп танылды. Жаңа кодексті қабылдау кезінде отандық құқық қорғаушы сот актісін орындамау құрамындағы әкімшілік преюдициядан бас тартты

Тағы бір саясатты Ресей заң шығарушысы ұстанады.

«2018 жылы ресейлік сот орындаушысы сот актісін орындамаудың құрамына әкімшілік преюдиция енгізуді ұйғарды, тек 4-баптың 17.15-тармағында көзделген бұзушылық үшін "әкімшілік соттылықтың" болуын көрсетумен шектелді» [40].

Канада: Канаданың Қылмыстық кодексінде қылмыстық сотта, Онтарио сотының немесе Жоғарғы Соттың судьясы қылмыскерді адамға ақша төлеуге мәжбүр етуі мүмкін:

- 738 немесе 739-бөлімдерге сәйкес реституция туралы бұйрық;
- 732.1-бөлімге сәйкес сынақ мерзімінің шарты;
- немесе 742.3-бөлімге сәйкес шартты үкімнің шарты.

Егер құқық бұзушы тапсырыс берілген соманы төлемесе, ақша алуға құқығы бар адам, егер Тапсырыс берілген сома 35000 доллар немесе одан аз болса, шағын шағымдар сотына талап қоя алады. Қаулының мақсаттары, орындалуы үшін құқық бұзушыға қатысты шығарылған сот үкімі ретінде қаралады.

Қылмыстық кодекс бойынша сот бұйрығын бергені үшін немесе оған байланысты кез келген мәжбүрлеп орындату процесін бергені және жүргізгені үшін ақы алынбайды. Дегенмен, талаптардың сақталуын қамтамасыз ету бөлімі төлем мен төлем үшін жауап береді.

Ескерту. Қаулы кішігірім шағымдар сотына берілгеннен кейін, оны шығарылған қылмыстық сот кеңсесінде орындау мүмкін емес.

Егер борышкер немесе басқа адам құжаттарды беруден немесе сұрақтарға жауап беруден бас тартса, судья бұл адамға сотты құрметтемеушілік туралы іс бойынша тыңдауға келуді бұйыруы мүмкін. Егер судья сотты құрметтемегені үшін борышкерді немесе басқа адамды түрмеге жабу туралы шешім қабылдаса, қызметкер полицияға жіберілген [20] нысаны] жауапқа тарту туралы бұйрық шығарады. Ордер полицияға ордерде көрсетілген адамды жақын маңдағы түзеу мекемесіне жеткізуге және оны ордерде көрсетілген уақыт ішінде ұстауға мүмкіндік береді.

Үндістан: Жоғарғы Сот жарлықтардың орындалуын тездету үшін сот процестері мен атқарушы істерді қарайтын барлық соттар ұстануы керек бірқатар нұсқаулар шығарды.

"Сот төрелігінің қызметшісі болуға және сот төрелігі ісіне қызмет етуге тиісті атқарушылық іс жүргізу, шын мәнінде, сот төрелігін жүзеге асыруға кедергі жасау үшін теріс пайдалану оңай болатын құралға айналады", - деп атап өтті сот өз қаулысында.

Сот, ол қарсылықты, қарсылықты немесе наразылықты негізсіз немесе жосықсыз деп тапқан жағдайда, ХХІ бұйрықтың 98-ережесінің (2) кіші ережесіне жүгінуге, сондай-ақ 35А бөліміне сәйкес өтемақы шығыстарын беруге тиіс.

Атқарушы сот атқарушылық іс жүргізуді берілген күннен бастап алты ай ішінде аяқтауға тиіс, ол осындай кідірістің себептерін жазбаша көрсету арқылы ғана ұзартылуы мүмкін.

Көптеген шет елдерде (Швеция, Швейцария, Польша, Голландия, Франция, Германия, Жапония) сот шешімін орындамағаны үшін қылмыстық жауапкершілік қарастырылмаған. Бұл іс-әрекет криминализацияланған елдерде ол сот төрелігіне қарсы қылмыстарға жанама қатысы бар қылмыстар жүйесінде орналастырылған (Испания, Дания). Шет елдердің Қылмыстық кодексінің басым көпшілігінде осы қылмысты жасағаны үшін жазалардың әртүрлі түрлері мен мөлшерінің шоғырлануы байқалады.

Посткеңестік кеңістіктегі мемлекеттердің жекелеген Қылмыстық кодексінде бұл қылмыстың сараланатын түрлері жоқ (Әзірбайжанның, Молдова Республикасының, Өзбекстан Республикасының қылмыстық заңдары қоспағанда).

2.2 Сот үкімін, сот шешімін немесе өзге де сот актісін не атқарушылық құжатты орындамау фактілері бойынша әкімшілік және қылмыстық жауаптылықтың аражігін ажырату проблемалары

«Жалпы ережелер бойынша заңды күшіне енген сот актілерін орындамау заңда көзделген әкімшілік немесе қылмыстық жауаптылыққа әкеп соғуы мүмкін» [41].

«И. Я. Гонтарь әділ атап өткендей, «қылмыстық-құқықтық реттеу саласындағы әлеуметтік әділеттілік идеясының іске асырылуы көп дәрежеде Криминализация сапасына байланысты»» [41].

«Демек, құқық бұзушылықтар құрамын қалыптастырудың барынша реттелуі мен дәлдігі, әсіресе заңнамада бәсекелес құрамдар болған кезде, құқық қолдану қызметінің тұрақтылығын қамтамасыз етеді. Бұл мәселе құрамның барлық белгілеріне қатысты, оның ішінде ҚР ҚК 430-бабы және ҚР ӘҚБК 669-бабы» [3].

«Айта кету керек, сот үкімін, сот шешімін немесе басқа сот актісін немесе атқару құжатын орындамау фактілері бойынша қылмыстық және әкімшілік жауапкершіліктің арасында айырмашылықтардан гөрі ұқсастықтар көп. Көптеген әрекеттерде қылмыстық және әкімшілік құқық бұзушылықтарды ажырату кезінде негізгі айырмашылық қоғамдық қауіп болып табылады, басқаша айтқанда, кез-келген әрекеттің қоғамдық қауіптілігінің нақты шегі жасалады» [2, 3].

«ҚР ҚК 430-бабы мен ҚР ӘҚБК 669-бабын ажырату критерийлері Үлкен емес және құқық қолдану практикасының қызметкерлері біліктілікте жиі қателіктер жібереді. Сот үкімін, сот шешімін немесе өзге де сот актісін не атқарушылық құжатты алты айдан астам орындамағаны, сол сияқты оларды орындауға кедергі келтіргені үшін қылмыстық жауаптылықты белгілейтін қылмыстық-құқықтық норма ҚР ҚК-нің 430-бабында көзделген» [2].

«Сонымен қатар, ҚР ӘҚБК 669-бабының диспозициясында сот үкімін, сот шешімін немесе өзге де сот актісін не атқару құжатын орындамағаны үшін әкімшілік жауапкершілік регламенттелген» [3].

«С.М. Рахметов, И. И. Рогов редакциялаған ҚР ҚК түсіндірмесіне сәйкес "сот үкімін, сот шешімін немесе өзге де сот актісін не атқарушылық құжатты

алты ай ішінде немесе алты айдан аз уақыт ішінде орындамау ҚР ӘҚБК 669-бабы бойынша жауаптылыққа әкеп соғады» [42].

«ҚР ӘҚБТК-нің 669-бабының диспозициясында орындамаудың шекті мерзімі көрсетілмеген және көбінесе сот орындаушылары адамдарды сот актісін орындамағаны үшін алты айдан астам уақыт әкімшілік жауапкершілікке тарта отырып, қателіктер жібереді» [3].

«Қылмыстық және әкімшілік норманың айырмашылығы олардың қолданылуы басталған сәтте: ҚР ӘҚБК 669 - бабы - сот актісі заңды күшіне енген сәттен бастап және ҚР ҚК нормасының қолданылуы басталғанға дейін; ҚР ҚК 430-бабы-сот актісі заңды күшіне енген сәттен бастап алты ай өткен соң» [2, 3].

«Осылайша, адам сот шешімін орындамағаны үшін сот шешімі заңды күшіне енген сәттен бастап алғашқы алты ай кезеңінде ғана әкімшілік жауапкершілікке тартылуы мүмкін. Кейіннен, егер адам сот шешімін орындауды жалғастырмаса, ол тек қана қылмыстық жауаптылыққа жатады» [2, 3].

«Демек, ҚР ҚК 430-бабын және ҚР ӘҚБК 669-бабын бірінші шектеу сот актісін орындамау мерзімі болып табылады. Жоғарыда аталған екі баптың арасындағы екінші айырмашылық субъект болып табылады. Қылмыстық құқық бұзушылық жасалған уақытта он алты жасқа толған, ақыл-есі дұрыс жеке тұлға ҚР ҚК-нің 430-бабының субъектісі болып табылады. ҚР ӘҚБТК-нің 669-бабының субъектісі, ҚР ҚК-нің 430-бабында жоғарыда көрсетілгендерден басқа, заңды тұлға да бола алады» [2, 3].

«Айта кету керек, қазақстандық заңнамаға сәйкес заңды тұлғалар қылмыстық жауапкершілікке тартылмайды. Егер сот шешімімен қандай да бір іс-әрекет жасау заңды тұлғаға жүктелген және ол алты айдан аспайтын болса, заңды тұлғаның жауапты адамы қылмыстық жауаптылыққа жатады» [2, 3].

«Егер қылмыс объектісін қарастыратын болсақ, онда ҚР ҚК 430 - бабында сот төрелігінің мүдделері мен жазаны орындау тәртібі рулық объект

болып табылады, ҚР ӘҚБК 669-бабында-мемлекеттік билік институты. Екі құрамдағы тікелей объект ұқсас-қылмыстық және азаматтық істер бойынша сот актілерінің, сондай-ақ атқару құжатының орындалуын қамтамасыз ететін органдардың қалыпты қызметі» [2, 3].

«Қосымша объект ретінде мемлекеттің, заңды және жеке тұлғалардың мүліктік және өзге де мүдделері (сот актілерін орындамағаны үшін жауапкершілік туралы: Қазақстан Республикасы Жоғарғы Сотының нормативтік қаулысы, 2003 жылғы 19 желтоқсан, № 12) әрекет етеді» [4].

«2013 жылы Қылмыстық кодекстен әкімшілік преюдиция алынып тасталды, осыған байланысты сот шешімдерін орындамау саласындағы қылмыстық және әкімшілік заңнама әрекеттерінің аражігін ажырату проблемалары туындайды» [2].

«Құқық қолдану практикасында адамды қылмыстық жауаптылыққа тарту кезінде алты айлық мерзім адамды ҚР ӘҚБтК-нің 669-бабы бойынша тартқан кезден бастап есептелетін жағдайлар белгілі. Құқық қолданушының мұндай ұстанымы әкімшілік жауапкершілікке тартылған адамның жазаға тартылғандығымен және ҚР ҚК 430-бабы бойынша одан әрі тарту үшін тағы алты ай өтуі тиістігімен негізделеді. Олай болмаған жағдайда ҚР Конституциясының 77-бабы 1-бөлігі 2-тармағының бір құқық бұзушылық үшін қайтадан қылмыстық немесе әкімшілік жауаптылыққа тартуға тыйым салу туралы ережелері бұзылады» [43].

«Біз Конституцияны өрескел бұзумен айналысамыз, бұл жағдайда 77-баптың ережелері дұрыс түсіндірілмейді. Қазақстан Республикасының Конституциялық Кеңесі дайындаған Қазақстан Республикасы Конституциясының түсіндірмесіне сәйкес" бір қылмыстық құқық бұзушылық үшін қайталап соттауға және қылмыстық қудалауға жол берілмейді (ҚР ҚІЖК 20-бабы), бір құқық бұзушылық үшін ешкімді де екі рет әкімшілік жазаға тартуға болмайды (ҚР ӘҚБК 12-бабы)» [43].

«Сонымен бірге, қолданыстағы дизайн және белгіленген нормалар қарастырылып отырған қылмыстың объектісі алдымен әкімшілік, содан кейін қылмыстық құқық аясында жазаланатын бірдей азаптау (әрекет) болып табылатындығымен байланысты» [44].

«Әкімшілік және қылмыстық құқық нормалары қолданудың нақты шектеріне ие. Және борышкердің әкімшілік жазасының болуы не болмауы оның құқықтарын бұзбайды, сондай-ақ оны қылмыстық жауаптылыққа тарту мүмкіндігіне және мерзімдерді есептеуге әсер етпейді. Сонымен қатар, сотқа дейінгі іс жүргізу қылмыстық сот ісін жүргізу қағидаттарына негізделеді және материалдық құқық нормаларын басшылыққа алады» [44].

«ҚР ҚК 430-бабының диспозициясы қылмыстық жауапкершіліктің басталуының бірден-бір негізі сот шешімін алты айдан артық орындамау болып табылады» [2].

Осылайша, әкімшілік өндірістерге кез-келген сілтеме негізсіз деп санаймыз. Бұл жерде С. Г. Байтеленованың [45] ұсынысымен келісу керек, ол құқықтың әртүрлі салаларының іс-әрекетін ажырату мақсатында осы ережелерді «сот актілерін орындамағаны үшін жауапкершілік туралы» Қазақстан Республикасы Жоғарғы Сотының 2003 жылғы 19 желтоқсандағы № 12 нормативтік қаулысында, 12-тармақтың төртінші абзацын мынадай редакцияда баяндай отырып, көрсету қажет деп есептейді: «ҚК-нің 430-бабында көзделген алты айды ҚР ӘҚБтК-нің 669-бабы бойынша адамды әкімшілік жауаптылыққа тартудан тәуелсіз, сот актісі заңды күшіне енген кезден бастап есептеген жөн» [45].

2.3 Сот үкімін, сот шешімін немесе өзге де сот актісін не атқарушылық құжатты орындамағаны үшін Қазақстан Республикасының жауаптылық туралы заңнамасын жетілдіру жөніндегі ұсыныстар.

Сот үкімінің, сот шешімінің немесе басқа сот актісінің немесе атқару құжатының орындалмау қылмысының жай-күйін талдауды қарастырыңыз.

430-бап «Сот үкімін, сот шешімін немесе өзге де сот актісін не атқарушылық құжатты орындамау» бойынша құқық бұзушылықтар саны, есептік кезеңде қылмыстық істері іс жүргізуде болған құқық бұзушылықтар саны:

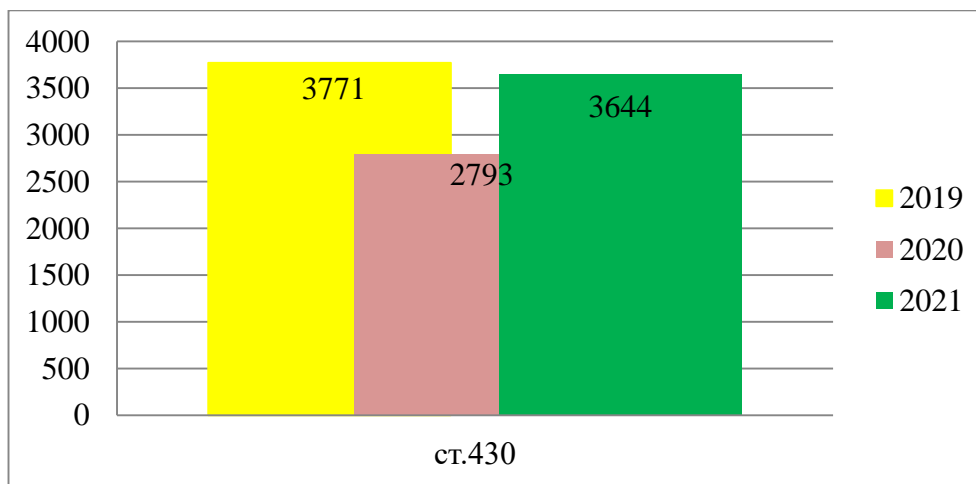
2019 жылы-3 771 іс,

2020-2 793 іс,

2021-3 644 іс.

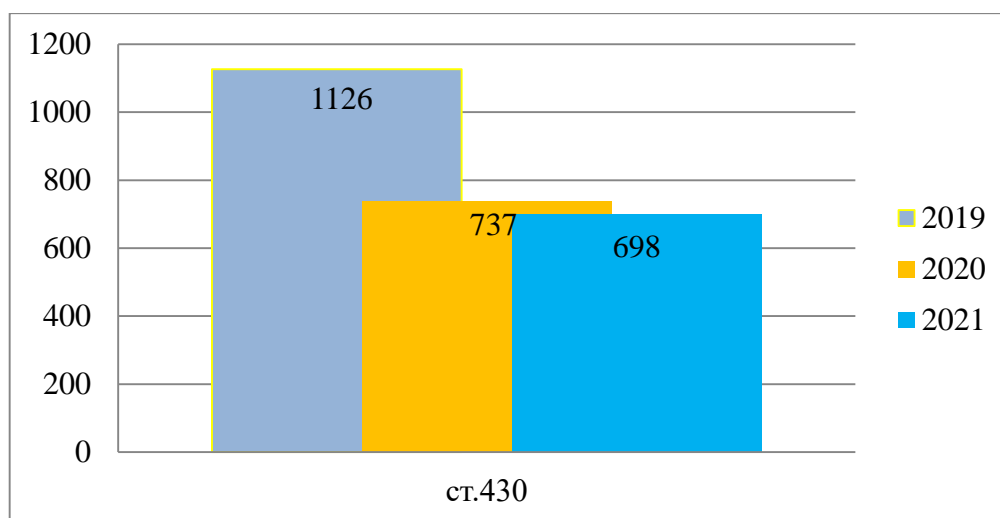
Осы кезеңдегі динамика 1-суретте көрсетілген.

Кестеден көріп отырғанымыздай, 2019 жылмен салыстырғанда 2021 жылы істер саны 127 іске немесе 3,3% - ға азайды. 2020 жылмен салыстырғанда істер саны 851 іске немесе 23,3% - ға артты. Көріп отырғаныңыздай, 2021 жылы динамика теріс. Бұл жерде covid-19 пандемиясына байланысты карантиндік шаралар әсер еткен болуы мүмкін.

1-сурет – қылмыстық істері 2019-2021 жылдары 430-бап бойынша іс жүргізуде болған құқық бұзушылықтар саны [46]

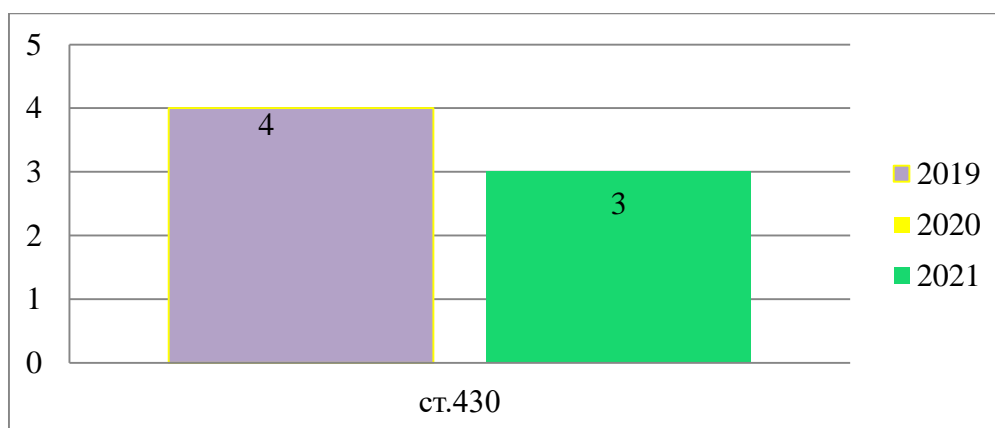
2-суретте әйелдерге қатысты қылмыстық істері 2019 – 2021 жылдары 430-бап бойынша іс жүргізуде болған құқық бұзушылықтардың санын көрсетеміз.

2-сурет-құқық бұзушылықтар саны,
2019-2021 жж. 430 бабы бойынша әйелдерге қатысты қылмыстық істері
іс жүргізуінде болған [46]

Графиктен көріп отырғанымыздай, мұнда динамика оң.

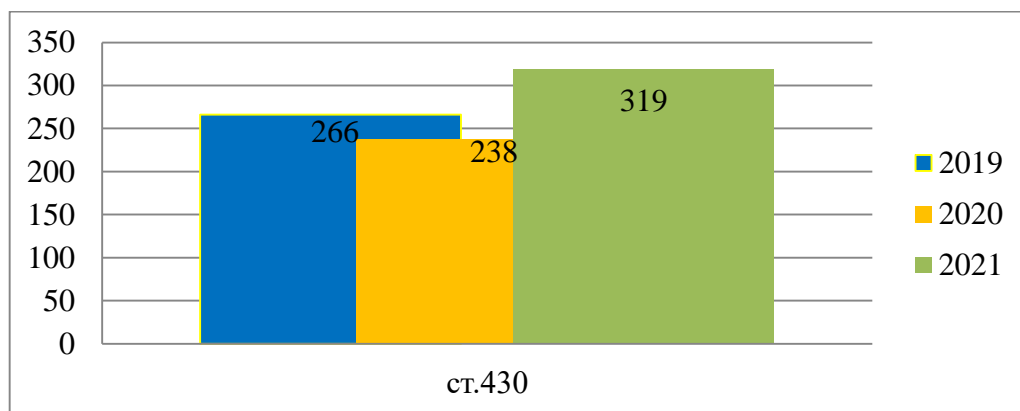
3 – суретте қылмыстық істері 2019-2021 жылдары кәмелетке
толмағандарға қатысты 430-бап бойынша іс жүргізуде болған құқық
бұзушылықтардың санын көрсетеміз.

3 - сурет – 2019-2021 жылдары кәмелетке толмағандарға қатысты
қылмыстық істері 430-бап бойынша іс жүргізуде болған құқық
бұзушылықтар саны [46]

Графиктен көріп отырғанымыздай, мұнда да динамика оң.

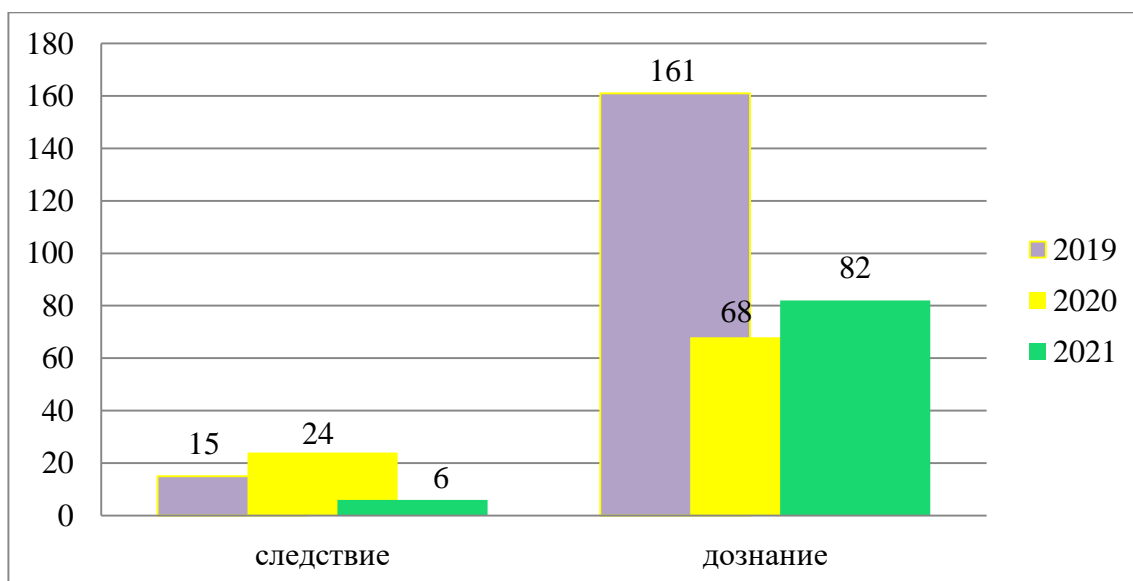
4-суретте қылмыстық істері 2019-2021 жылдары 430 – бап бойынша есептік кезеңде іс жүргізумен аяқталған құқық бұзушылықтардың санын көрсетеміз.

4-сурет – қылмыстық істері 2019-2021 жылдары 430-бап бойынша есептік кезеңде іс жүргізумен аяқталған құқық бұзушылықтар саны [46]

Кестеден көріп отырғанымыздай, 2019 жылмен салыстырғанда істер саны 53 іске немесе 16,6% - ға артты. 2020 жылмен салыстырғанда істер саны 81 іске немесе 25,4% - ға артты. Алдыңғы 1 графиктің нәтижесінде мұндағы динамика да теріс.

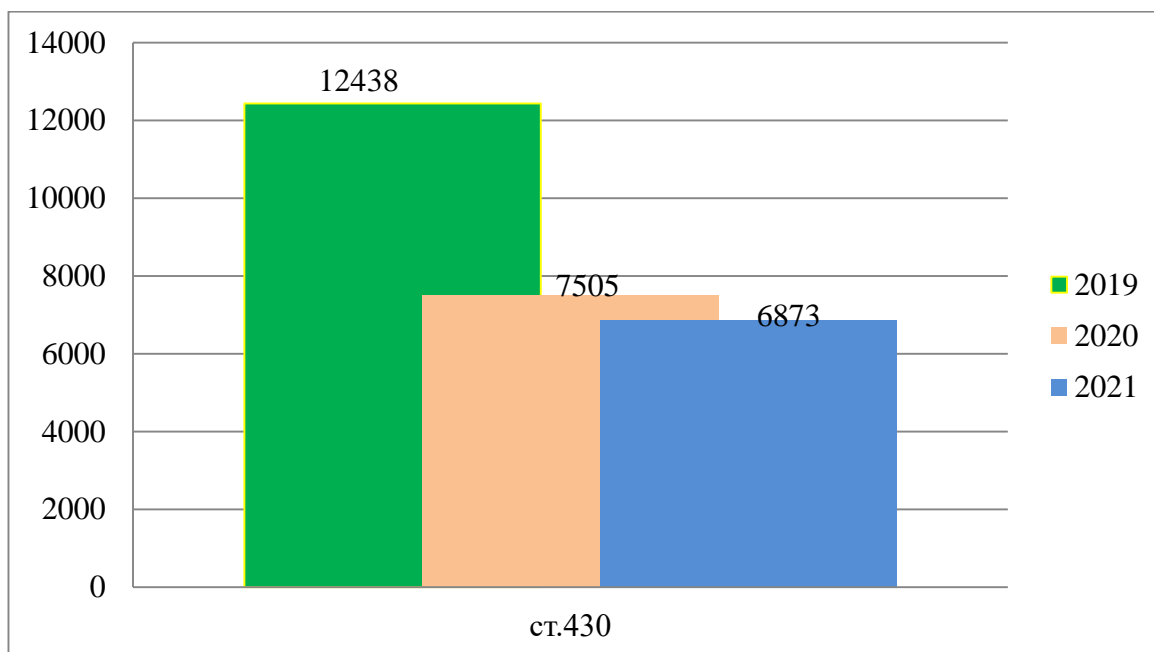
5-суретте қылмыстық істері 2019 – 2021 жж.430-бабы бойынша есептік кезеңде сотқа жіберілген құқық бұзушылықтардың санын, оның ішінде тергеу мен анықтауды көрсетеміз.

5-сурет – 2019-2021 жылдары 430-бап бойынша есептік кезеңде қылмыстық істері сотқа жіберілген құқық бұзушылықтар саны [46]

Алдыңғы графиктердің нәтижесінде мұндағы динамика 2019 жылмен салыстырғанда да оң.

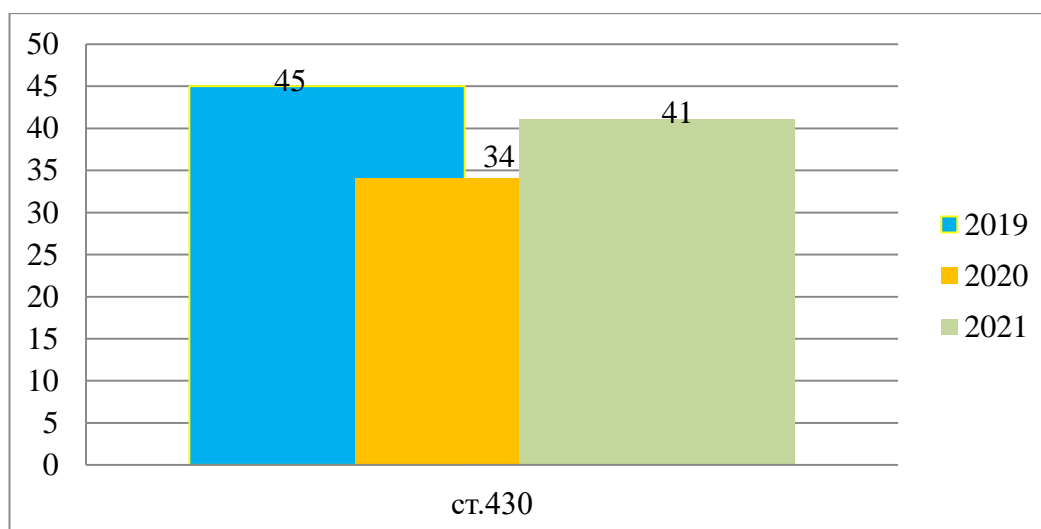
6-суретте қылмыстық істері тармақтар бойынша тоқтатылған 430-бап бойынша құқық бұзушылықтардың санын көрсетеміз 3), 4), 9), 10), 11), 12) 2019 – 2021 жылдардағы ҚР ҚІЖК-нің 35-бабының 1-бөлігі және 36-бабы

6-сурет - қылмыстық істері тармақтар бойынша қысқартылған 430-бап бойынша құқық бұзушылықтар саны 3), 4), 9), 10), 11), 12) 2019 – 2021 жылдардағы ҚР ҚІЖК-нің 35-бабының 1-бөлігі және 36-бабы [46]

Алдыңғы графиктердің нәтижесінде мұндағы динамика 2019 жылмен салыстырғанда да оң.

2019-2021 жж.есептік кезеңде сотқа дейінгі тергеп – тексеру мерзімдері үзілген 430-бап бойынша құқық бұзушылықтар саны 7-суретте көрсетілген.

7-сурет – 2019-2021 жж. есептік кезеңде сотқа дейінгі тергеп-тексеру мерзімдері үзілген 430-бап бойынша құқық бұзушылықтар саны [46]

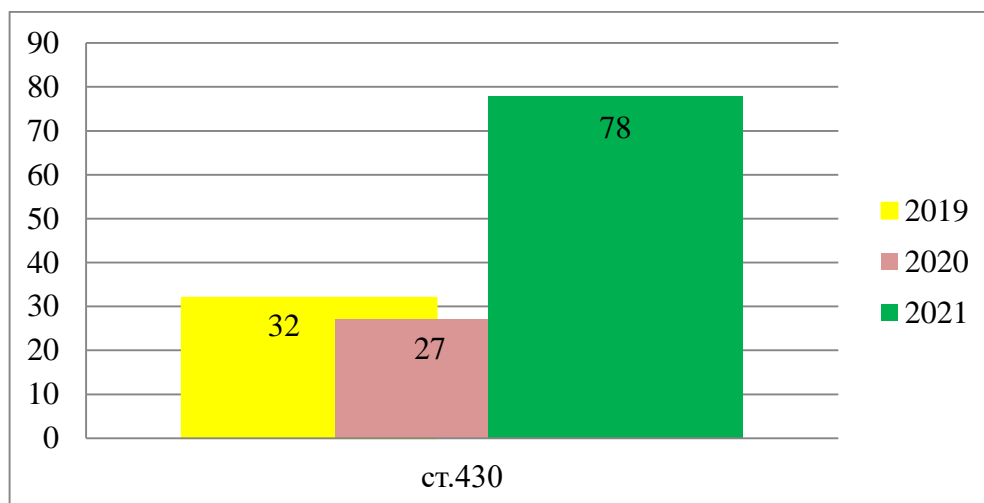
Бұл жерде есептік кезеңде сотқа дейінгі тергеп-тексеру мерзімдері үзілген 430-бап бойынша құқық бұзушылықтардың 72,5% - ын ҚР ҚПК 45-бабы 7-бөлігінің 5) тармағы (құқықтық көмек алуға байланысты процестік әрекеттерді орындау) бойынша жағдайлар құрайтынын атап өту қажет.

2019 жылы бұл жағдайлар 31, 2020 жылы – 16, 2021 жылы – 40 болды. Әрине, 2019 жылмен салыстырғанда бұл жерде динамика оң, өйткені қарастырылып отырған кезеңде мұндай жағдайлардың саны 9% - ға азайды.

2020 жылы есептік кезеңде сотқа дейінгі тергеп-тексеру мерзімдері үзілген 430-бап бойынша құқық бұзушылықтардың 59% - ын ҚР ҚПК 45-бабы 7-бөлігінің 3) тармағы (күдікті, айыпталушы қылмыстық қудалау органдарынан жасырынған не оның болатын жері басқа себептер бойынша анықталмаған) бойынша жағдайлар құрайды. Сонымен қатар, 2019 жылы бұл пайыз әлдеқайда аз болды – 8%.

2019 жылы 5 іс орын алды, олар бойынша есептік кезеңде ҚР ҚІЖК 45 – бабы 7-бөлігінің 2) тармағы бойынша сотқа дейінгі тергеп-тексеру мерзімдері үзілді (күдіктінің, айыпталушының Қазақстан Республикасынан тыс жерлерде болуы), бұл істердің жалпы санының 11% - ын құрады.

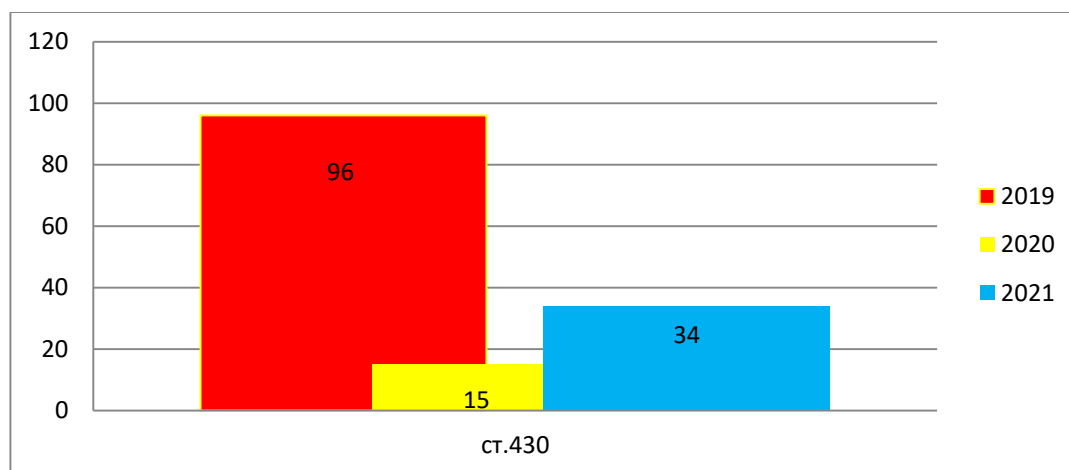
8-суретте тергеу мерзімі 2019-2021 жылдары аяқталған 430 – бап бойынша құқық бұзушылықтар саны көрсетілген.

8-сурет – 2019-2021 жылдары тергеу мерзімі өткен 430-бап бойынша құқық бұзушылықтар саны [46]

Көріп отырғаныңыздай, мұнда 2021 жылы күрт секіріс байқалады, бұл 65% құрайды.

9-суретте 2019-2021 жылдары қоғамдық орындарда қылмыс жасалған 430 – бап бойынша құқық бұзушылықтар саны көрсетілген.

9-сурет – 2019-2021 жылдары қоғамдық орындарда қылмыс жасалған 430-бап бойынша құқық бұзушылықтар саны [46]

2020 жылы күрт төмендеу COVID-19 пандемиясына байланысты карантиндік шараларға байланысты болуы мүмкін.

Статистика мәліметтеріне сүйене отырып, ҚР ҚК 430 – бабы бойынша қылмыс жасаған адамдар-99% - ы ҚР азаматтары. 83% - ер адамдар, 17% - әйелдер.

28% - 21 - ден 29 жасқа дейін, 28,3% - 30 - дан 39 жасқа дейін, 26,4% - 40-тан 49 жасқа дейін, 11,3% - 50-ден 59 жасқа дейін, 5,6% - 60 жастан асқан адамдар.

Сондай-ақ, 2021 жылы 70% жағдайда істер тармақтар бойынша тоқтатылатынын атап өткен жөн 3), 4), 9), 10), 11), 12) ҚР ҚІЖК 35-бабының 1-бөлігі және 36-бабы.

Осылайша, біз зерттеу нәтижелері бойынша тұжырымдарға көшеміз.

1. «Қазақстан Республикасы Жоғарғы Сотының 2003 жылғы 19 желтоқсандағы № 12 «сот актілерін орындамағаны үшін жауапкершілік туралы» нормативтік қаулысы» [4], Қазақстан Республикасы Әділет министрінің 2016 жылғы 12 қазандағы № 867 және Қазақстан Республикасы Ішкі істер министрінің 2016 жылғы 13 қазандағы Бірлескен бұйрығы сияқты ҚР ҚК 430-бабымен сүйемелденетін нормативтік құқықтық актілер № 981 «жолдау кезіндегі өзара іс-қимыл туралы» [5], жеке тұлғаларды және заңды тұлғалардың басшыларын сот актілері мен атқарушылық құжаттарды орындамағаны үшін қылмыстық жауапкершілікке тарту мәселелері жөніндегі материалдарды қабылдау және қарау кезінде елеулі оң нәтижелер бермейді, керісінше, баптың жағдайын нашарлатады. Борышкерлер заңды күшіне енген сот актілерін орындамағанымен, орындамайды.

Осының бәрінің себебі Қазақстан Республикасының 2014 жылғы 3 шілдедегі Қылмыстық кодексіндегі 430-баптың өзгертілген диспозициясы «сот актілерін орындамағаны үшін жауапкершілік туралы» Қазақстан Республикасы Жоғарғы Сотының 2003 жылғы 19 желтоқсандағы № 12 ескі нормативтік қаулысының нормаларымен ашылады. Бұл қаулы өндіріп алушы,

сот орындаушысы, тергеу органы, прокуратура және сот үшін ауыртпалық болып табылады [2, 4].

Қылмыстық істі тоқтату үшін негіздердің бірі сот шешімін орындаудың нақты мүмкіндігінің болмауы болып табылады. Бүгінгі таңда бұл қылмыстық қудалауды тоқтатудың әмбебап негізі, оны әркім пайдаланады, олар жәбірленушілер мен өндіріп алушылардың құқықтарын мемлекет атынан қорғауға тиіс, бірақ іс жүзінде бәрі керісінше болады, бұл сот жүйесінің беделін және халықтың атқарушылық іс жүргізу сатысында сот төрелігін аяқтауға деген сенімін нашарлатады. Заңнамадағы бұл олқылық жойылуға жатады.

Борышкерді қылмыстық жауапкершілікке тарту және орындау пайызын арттыру мақсатында заңнаманы жақсарту үшін осы бапты пысықтау және түзету қажеттілігі бар.

Қазақстан Республикасының Қылмыстық кодексі 430-бап мынадай редакцияда жазылсын:

430-бап. Сот үкімін, сот шешімін немесе өзге де сот актісін не атқарушылық құжатты орындаудан саналы түрде жалтару

1. Заңды күшіне енген сот үкімін, шешімін, сот актісін, атқарушылық құжатты орындаудан алты айдан астам саналы түрде жалтару, сол сияқты оларды орындауға не орындау мүмкіндігіне кедергі жасау, —

2. Адам өзінің қызмет бабын пайдалан отырып жасаған дәл сол іс-әрекеттер: 1) бірнеше рет;

3. Осы баптың бірінші немесе екінші бөліктерінде көзделген, олар бойынша өндіріп алудың жалпы сомасы қылмыс жасалған кезде Қазақстан Республикасының заңнамасында белгіленген он мың айлық есептік көрсеткіштен асатын іс-әрекеттер, сол сияқты олардың орындалуына кедергі жасау.

«Ескерту. Осы бапта көзделген қылмысты жасаған және сот үкімі шығарылғанға дейін берешектің барлық сомасын өтеген адамға бас бостандығынан айыру тағайындалмайды» [2].

Мақала диспозициясына енгізілген терминдерді негіздеу

А) егер біз ұсынған жаңашылдықты негіздейтін болсақ, онда "сана" борышкерді қылмыстық жауапкершілікке тарту үшін неғұрлым қатаң жазаны кешіктіре отырып, борышкерді алдымен әкімшілік жауапкершілікке тартуды білдіреді. Сондай-ақ, " сана " сот орындаушысының хабарламаларын, талаптарын, хабарламаларын алудан бірнеше рет жалтаруды білдіруі мүмкін, бұл борышкер осы әрекеттермен сот актісінің орындалуын кешіктіреді.

Б) «орындау мүмкіндігінің әрекетсіздігі» деп борышкер өзінің табысын жасырып, кәсіпорын ашып, салық төлемей, қара кассаны жүргізіп, кең өмір сүретіндігін айтамыз. ҚР ӘҚБтК-нің 670-бабына сәйкес сот орындаушысының талаптарын орындамау екінші айқын фактор болуы мүмкін. Сот орындаушысының талабы борышкердің орындауы үшін міндетті: мысалы, жұмыс болмаған жағдайда жұмыспен қамту басқармасына есепке тұру және жақын арадағы бос жұмыс орны кезінде жұмысқа орналасу. Бұл талапты елемей және борышкердің басқа кірісі бар екенін, сондықтан жалпы негізде жұмысқа орналасқысы келмейтінін білдіреді. Егер атқарушылық іс жүргізу кезінде борышкердің жұмысқа орналасуы туралы талап берілсе, онда оның орташа жалақысы үшін жұмыс істеуге мүмкіндігі болмайды, өйткені бизнес уақытты талап етеді және әрекетсіздікке шыдамайды. Осылайша, қылмыстың объективті жағы адамға қатысты болар еді.

В) Осы диспозицияның қайталануы бүгінгі күні ең ауыр жағдай. Қылмыстық заңнаманың мәні-адамға және басқаларға зиян тигізбеу үшін оны тоқтату. Бұл біліктілік белгісі жосықсыз адамдарға кедергі келтіреді.

Г) жоғарыда көрсетілген баптың 3-бөлігінің диспозициясына қосылған жалпы сома бірнеше атқарушылық іс жүргізу бойынша 10 000 АЕК-тен асатын қарыз неғұрлым қатаң жазамен жазаланатын болады дегенді білдіреді.

Осылайша, борышкерлерде үлкен қарыз алуға кедергі болады. Алданған өндіріп алушылар аз болады.

ҚОРЫТЫНДЫ

Зерттеу барысында қойылған міндеттер іске асырылды:

1. Сот шешімдері мен атқару құжаттарын орындамағаны үшін жауапкершілік туралы шет елдердің заңнамасы зерделенді.

Ресей Федерациясы, Армения Республикасы, Украина, Әзірбайжан Республикасы, Беларусь Республикасы, Тәжікстан Республикасы, Өзбекстан республикасы, сондай-ақ Қытай Халық Республикасы, Болгария тәжірибесі зерттелді.

Осы зерттеудің нәтижесінде біз сот актілерін орындамағаны үшін жауапкершілік шет мемлекеттердің барлық Қылмыстық кодекстерінде белгіленген деген қорытындыға келдік. Бұл жағдай қарастырылып отырған әрекетке қол сұғатын объектіні қорғаудың маңыздылығын көрсетеді.

Зияндылық белгісін шетелдік заң шығарушылар сот актісінің орындалмағаны үшін жауапкершілікті белгілейтін баптардың ережелерін тұжырымдау кезінде сирек қолданады. Қарастырылып отырған қылмыстың құрамын құру кезінде заң шығарушылардың көпшілігі әрекеттің қасақана сипатын көрсетеді.

2. Сот үкімінің, сот шешімінің немесе өзге де сот актісінің не атқару құжатының орындалмау қылмысының жай-күйіне талдау жүргізілді.

Қазақстан Республикасының заңнамасы бойынша сот актісін орындамау оны іске асыру үшін қажетті шараларды қабылдамауды, оны тиісінше орындамауды да, оны орындауға кедергі жасауды да көздейді. Мұндай тиісінше орындалмау сот актісін орындамаудың нұсқасы ретінде кінәлінің пиғылымен қамтылуға тиіс.

Орындалмаудың объективті жағы заңда көзделген немесе осы актіде көрсетілген мерзімнің аяқталуына қарамастан, сот актісінен тікелей бас

тартуды да, іс жүзінде диверсияны да қамтиды. Сот актісінің келу фактісін жасыру, бағыныштылардың оны орындауға тыйым салуы, сот орындаушысының (приставтын) қызметтік үй - жайға кіруіне кедергі жасау, мүлік тізімдемесіне қарсылық көрсету, салымдарды тыйым салу және т.б. - мұның бәрі қоғамдық қауіптілігі жоғары орындалмаудың бір түрі ретінде сот актісін орындауға кедергі келтірудің нысандары.

Субъективті жағы тікелей ниетпен сипатталады. Оның субъектілері лауазымды адамдар, коммерциялық немесе өзге де ұйымның басқарушылары болып табылады, олар өздерінің қызметтік жағдайы бойынша сот актісін орындау жөнінде өкім шығаруға және олардың іске асырылуын бақылауға тиіс.

Айыптау үкімдері қылмыстық-атқару Әділет шеңберінде орындалатындықтан, қаралып отырған баптың негізгі бағыты азаматтық және әкімшілік істерге емес, қылмыстық істерге, негізінен азаматтық талап қоюды қамтамасыз ету жөніндегі үкімді орындау, мүлікті тәркілеу, белгілі бір лауазымдарды атқару немесе белгілі бір қызметпен айналысу құқығына тыйым салу бөлігінде қолданылады.

430-бап "Сот үкімін, сот шешімін немесе өзге де сот актісін не атқарушылық құжатты орындамау" бойынша құқық бұзушылықтар саны, есептік кезеңде қылмыстық істері іс жүргізуде болған құқық бұзушылықтар саны:

2019 жылы-3 771 іс,

2020-2 793 іс,

2021-3 644 іс.

2019 жылмен салыстырғанда 2021 жылы істер саны 127 іске немесе 3,3% - ға азайды.

2020 жылмен салыстырғанда істердің саны 851 іске немесе 23,3% - ға ұлғайды.

Көріп отырғаныңыздай, 2021 жылы динамика теріс. Бұл жерде covid-19 пандемиясына байланысты карантиндік шаралар әсер еткен болуы мүмкін.

2019 – 2021 жылдары 430 –бап бойынша есептік кезеңде қылмыстық істері іс жүргізумен аяқталған құқық бұзушылықтар саны 2019 жылмен салыстырғанда істер саны 53 іске немесе 16,6% - ға артты. 2020 жылмен салыстырғанда істер саны 81 іске немесе 25,4% - ға артты. Мұндағы Динамика да теріс.

2019 – 2021 жж. есептік кезеңде сотқа дейінгі тергеп-тексеру мерзімдері үзілген 430-бап бойынша құқық бұзушылықтар саны

Бұл жерде есептік кезеңде сотқа дейінгі тергеп-тексеру мерзімдері үзілген 430-бап бойынша құқық бұзушылықтардың 72,5% - ын ҚР ҚПК 45-бабы 7-бөлігінің 5) тармағы (құқықтық көмек алуға байланысты процестік әрекеттерді орындау) бойынша жағдайлар құрайтынын атап өту қажет.

2019 жылы бұл жағдайлар 31, 2020 жылы – 16, 2021 жылы – 40 болды. Әрине, 2019 жылмен салыстырғанда бұл жерде динамика оң, өйткені қарастырылып отырған кезеңде мұндай жағдайлардың саны 9% - ға азайды.

2020 жылы есептік кезеңде сотқа дейінгі тергеп-тексеру мерзімдері үзілген 430-бап бойынша құқық бұзушылықтардың 59% - ын ҚР ҚПК 45-бабы 7-бөлігінің 3) тармағы (күдікті, айыпталушы қылмыстық қудалау органдарынан жасырынған не оның болатын жері басқа себептер бойынша анықталмаған) бойынша жағдайлар құрайды. Сонымен қатар, 2019 жылы бұл пайыз әлдеқайда аз болды – 8%.

2019 жылы 5 іс орын алды, олар бойынша есептік кезеңде ҚР ҚІЖК 45 – бабы 7-бөлігінің 2) тармағы бойынша сотқа дейінгі тергеп-тексеру мерзімдері үзілді (күдіктінің, айыпталушының Қазақстан Республикасынан тыс жерлерде болуы), бұл істердің жалпы санының 11% - ын құрады.

Тергеу мерзімі 2019-2021 жылдары аяқталған 430-бап бойынша құқық бұзушылықтар саны. мұнда 2021 жылы күрт секіріс байқалады, бұл 65% құрайды. Статистика мәліметтеріне сүйене отырып, ҚР ҚК 430 – бабы

бойынша қылмыс жасаған адамдар-99% - ы ҚР азаматтары. 83% - ер адамдар, 17% - әйелдер.

28% 21 жастан 29 жасқа дейін

28,3% - 30-дан 39 жасқа дейін

26,4% - 40-тан 49 жасқа дейін

11,3% - 50-ден 59 жасқа дейін

5,6% - 60 жастан асқан адамдар.

Сондай-ақ, 2021 жылы 70% жағдайда істер тармақтар бойынша тоқтатылатынын атап өткен жөн 3), 4), 9), 10), 11), 12) ҚР ҚІЖК 35-бабының 1-бөлігі және 36-бабы.

3. Қазақстан Республикасының заңнамасын жетілдіруге бағытталған ұсынымдар әзірленді және ұсынылды. Осыған байланысты, Қазақстан Республикасы Қылмыстық Кодексінің әлі күнге дейін жұмыс жағдайына келтірілмеген 430-бабын жетілдіруге ерекше назар аудару қажет деп санаймыз.

Қазақстан Республикасы Жоғарғы Сотының 2003 жылғы 19 желтоқсандағы № 12 "сот актілерін орындамағаны үшін жауапкершілік туралы" нормативтік қаулысы, Қазақстан Республикасы Әділет министрінің 2016 жылғы 12 қазандағы № 867 және Қазақстан Республикасы Ішкі істер министрінің 2016 жылғы 13 қазандағы Бірлескен бұйрығы сияқты ҚР ҚК 430-бабымен сүйемелденетін нормативтік құқықтық актілер № 981 "жолдау кезіндегі өзара іс-қимыл туралы", жеке тұлғаларды және заңды тұлғалардың басшыларын сот актілері мен атқарушылық құжаттарды орындамағаны үшін қылмыстық жауапкершілікке тарту мәселелері жөніндегі материалдарды қабылдау және қарау кезінде елеулі оң нәтижелер бермейді, керісінше, баптың жағдайын нашарлатады. Борышкерлер заңды күшіне енген сот актілерін орындамағанымен, орындамайды.

Осының бәрінің себебі Қазақстан Республикасының 2014 жылғы 3 шілдедегі Қылмыстық кодексіндегі 430-баптың өзгертілген диспозициясы "сот актілерін орындамағаны үшін жауапкершілік туралы"Қазақстан Республикасы

Жоғарғы Сотының 2003 жылғы 19 желтоқсандағы № 12 ескі нормативтік қаулысының нормаларымен ашылады. Бұл қаулы өндіріп алушы, сот орындаушысы, тергеу органы, прокуратура және сот үшін ауыртпалық болып табылады.

Қылмыстық істі тоқтату үшін ұрып-соғылған негіздердің бірі сот шешімін орындаудың нақты мүмкіндігінің болмауы болып табылады. Бүгінгі таңда бұл қылмыстық қудалауды тоқтатудың әмбебап негізі, оны әркім пайдаланады, олар жәбірленушілер мен өндіріп алушылардың құқықтарын мемлекет атынан қорғауға тиіс, бірақ іс жүзінде бәрі керісінше болады, бұл сот жүйесінің беделін және халықтың атқарушылық іс жүргізу сатысында сот төрелігін аяқтауға деген сенімін нашарлатады. Заңнамадағы бұл олқылық жойылуға жатады.

Борышкерді қылмыстық жауапкершілікке тарту және орындау пайызын арттыру мақсатында заңнаманы жақсарту үшін осы бапты пысықтау және түзету қажеттілігі бар.

Қазақстан Республикасының Қылмыстық кодексі 430-бап мынадай редакцияда жазылсын: 430-бап. Сот үкімін, сот шешімін немесе өзге де сот актісін не атқарушылық құжатты орындаудан саналы түрде жалтару.

1. Заңды күшіне енген сот үкімін, шешімін, сот актісін, атқарушылық құжатты орындаудан алты айдан астам саналы түрде жалтару, сол сияқты оларды орындауға кедергі жасау Не орындау мүмкіндігіне қарай әрекет етпеу, —

2. Адам өзінің қызмет бабын пайдалан отырып жасаған дәл сол іс-әрекеттер: 1) бірнеше рет;

3. Осы баптың бірінші немесе екінші бөліктерінде көзделген, олар бойынша өндіріп алудың жалпы сомасы қылмыс жасалған кезде Қазақстан Республикасының заңнамасында белгіленген он мың айлық есептік көрсеткіштен асатын іс-әрекеттер, сол сияқты олардың орындалуына кедергі жасау.

Ескерту. Осы бапта көзделген қылмысты жасаған және сот үкімі шығарылғанға дейін берешектің барлық сомасын өтеген адамға бас бостандығынан айыру тағайындалмайды.

Мақаланың диспозициясына енгізілген терминдердің негіздемесі

А) егер біз ұсынған жаңашылдықты негіздейтін болсақ, онда "білімділік" борышкерді қылмыстық жауапкершілікке тарту үшін неғұрлым қатаң жазаны кешіктіре отырып, алдымен борышкерді әкімшілік жауапкершілікке тартуды білдіреді. Сондай-ақ, " сана " сот орындаушысының хабарламаларын, талаптарын, хабарламаларын алудан бірнеше рет жалтаруды білдіруі мүмкін, бұл борышкер осы әрекеттермен сот актісінің орындалуын кешіктіреді.

Б)" орындау мүмкіндігінің әрекетсіздігі " деп борышкер өзінің табысын жасырып, кәсіпорын ашып, салық төлемей, қара кассаны жүргізіп, кең өмір сүретіндігін айтамыз. ҚР ӘҚБтК-нің 670-бабына сәйкес сот орындаушысының талаптарын орындамау екінші айқын фактор болуы мүмкін. Сот орындаушысының талабы борышкердің орындауы үшін міндетті: мысалы, жұмыс болмаған жағдайда жұмыспен қамту басқармасына есепке тұру және жақын арадағы бос жұмыс орны кезінде жұмысқа орналасу. Бұл талапты елемей және борышкердің басқа кірісі бар екенін, сондықтан жалпы негізде жұмысқа орналасқысы келмейтінін білдіреді. Егер атқарушылық іс жүргізу кезінде борышкердің жұмысқа орналасуы туралы талап берілсе, онда оның орташа жалақысы үшін жұмыс істеуге мүмкіндігі болмайды, өйткені бизнес уақытты талап етеді және әрекетсіздікке шыдамайды. Осылайша, қылмыстың объективті жағы адамға қатысты болар еді.

В) Осы диспозицияның қайталануы бүгінгі күні ең ауыр жағдай. Қылмыстық заңнаманың мәні-адамға және басқаларға зиян тигізбеу үшін оны тоқтату. Бұл біліктілік белгісі жосықсыз адамдарға кедергі келтіреді.

Г) жоғарыда көрсетілген баптың 3-бөлігінің диспозициясына қосылған жалпы сома бірнеше атқарушылық іс жүргізу бойынша 10 000 АЕК-тен асатын қарыз неғұрлым қатаң жазамен жазаланатын болады дегенді білдіреді.

Осылайша, борышкерлерде үлкен қарыз алуға кедергі болады. Алданған өндіріп алушылар аз болады.

4. Құқық қолдану практикасында адамды қылмыстық жауаптылыққа тарту кезінде алты айлық мерзім адамды ҚР ӘҚБТК-нің 669-бабы бойынша тартқан кезден бастап есептелетін жағдайлар белгілі. Құқық қолданушының мұндай ұстанымы әкімшілік жауапкершілікке тартылған адамның жазаға тартылғандығымен және ҚР ҚК 430-бабы бойынша одан әрі тарту үшін тағы алты ай өтуі тиістігімен негізделеді. Олай болмаған жағдайда, ҚР Конституциясының 77-бабы 1-бөлігі 2-тармағының бір құқық бұзушылық үшін қайтадан қылмыстық немесе әкімшілік жауаптылыққа тартуға тыйым салу туралы ережелері бұзылады. Біз Конституцияны өрескел бұзумен айналысамыз, бұл жағдайда 77-баптың ережелері дұрыс түсіндірілмейді. Қазақстан Республикасының Конституциялық Кеңесі дайындаған Қазақстан Республикасы Конституциясының түсіндірмесіне сәйкес "бір қылмыстық құқық бұзушылық үшін қайталап соттауға және қылмыстық қудалауға жол берілмейді (ҚР ҚІЖК 20-бабы), бір құқық бұзушылық үшін ешкімді де екі рет әкімшілік жазаға тартуға болмайды (ҚР ӘҚБК 12-бабы)". Сонымен бірге, қолданыстағы дизайн және белгіленген нормалар қарастырылып отырған қылмыстың объектісі алдымен әкімшілік, содан кейін қылмыстық құқық аясында жазаланатын бірдей азаптау (әрекет) болып табылатындығымен байланысты. Әкімшілік және қылмыстық құқық нормалары қолданудың нақты шектеріне ие. Және борышкердің әкімшілік жазасының болуы не болмауы оның құқықтарын бұзбайды, сондай-ақ оны қылмыстық жауаптылыққа тарту мүмкіндігіне және мерзімдерді есептеуге әсер етпейді. Сонымен қатар, сотқа дейінгі іс жүргізу қылмыстық сот ісін жүргізу қағидаттарына негізделеді және материалдық құқық нормаларын басшылыққа алады. ҚР ҚК 430-бабының диспозициясы қылмыстық жауапкершіліктің басталуының бірден-бір негізі сот шешімін алты айдан артық орындамау болып табылады. Осылайша, әкімшілік өндірістерге кез-келген сілтемелер негізсіз.

Құқықтың әртүрлі салаларының іс-әрекетінің аражігін ажырату мақсатында осы ережелерді "сот актілерін орындамағаны үшін жауаптылық туралы" Қазақстан Республикасы Жоғарғы Сотының 2003 жылғы 19 желтоқсандағы № 12 нормативтік қаулысында, 12-тармақтың төртінші абзацын мынадай редакцияда баяндай отырып, көрсету қажет деп санаймыз: "ҚК-нің 430-бабында көзделген алты ай мерзімін сот актісі күшіне енген кезден бастап есептеу керек. ҚР ӘҚБтК-нің 669-бабы бойынша адамды әкімшілік жауаптылыққа тартудан тәуелсіз заңды күшіне енген".

ПАЙДАЛАНЫЛҒАН ӘДЕБИЕТТЕР ТІЗІМІ

1. Мухамадиева Г.Н., Закирова М. Адам және азаматтың құқықтары мен бостандықтарын сот арқылы қорғау мәселелері. ҚазҰУ Хабаршысы 2014 - Қатынау режимі: <https://articlekz.com/kk/article/16739>
2. Қазақстан Республикасының 2014 жылғы 3 шілдедегі № 226-V Қылмыстық кодексі (2022.02.03. берілген өзгерістер мен толықтырулармен) - Қатынау режимі: https://online.zakon.kz/Document/?doc_id=31575294#activate_doc=2
3. «Әкімшілік құқық бұзушылық туралы» Қазақстан Республикасының 2014 жылғы 5 шілдедегі № 235-V Кодексі (2022.02.03. берілген өзгерістер мен толықтырулармен) - Қатынау режимі: https://online.zakon.kz/Document/?doc_id=31577100#activate_doc=2
4. Сот актілерін орындамағаны үшін жауаптылық туралы Қазақстан Республикасы Жоғарғы Сотының 2003 жылғы 19 желтоқсандағы № 12 нормативтік қаулысы (2020.11.12. берілген өзгерістер мен толықтырулармен) - Қатынау режимі: https://online.zakon.kz/Document/?doc_id=51045935#activate_doc=2

5. ҚР ӘМ 2016 жылғы 12 қазандағы № 867 және ҚР ПМ 2016 жылғы 13 қазандағы № 981 бірлескен бұйрығы" - Қатынау режимі: https://online.zakon.kz/Document/?doc_id=36548401

6. X-XX ғасырлардағы Ресей заңнамасы / жалпы ред. О. И. Чистякова. - М., 1984 -1994. 9 Т. Т. 1: ежелгі Ресей заңнамасы / отв. ред. В. Л. Янин. 1984. – Б.318.

7. Лобанова, Л.В., Князков М. А. тағы бір рет сот актісінің қылмыстық орындалмауының заңды табиғаты мен зиянды табиғаты туралы / Л. В. Лобанова, М. А. Князков // Волгоград мемлекеттік университетінің хабаршысы. Сериясы: Құқықтану. – 2012. – № 2 (17). – 192 б.

8. 1959 жылғы 22 шілдедегі Қазақ КСР Қылмыстық Кодексі (өзгерістерімен және толықтыруларымен) (күші жойылды)

9. Қазақстан Республикасының 1997 жылғы 16 шілдедегі № 167-І Қылмыстық кодексі (03.07.2014 ж. жағдай бойынша өзгерістермен және толықтырулармен) (күші жойылды)

10. Қазақ КСР Жоғарғы Кеңесінің Жаршысы, 1982 ж., N 17, 177-құжат

11. Қазақ КСР Жоғарғы Кеңесінің Жаршысы, 1984 ж., N 37, 471-құжат

12. Сотты құрметтемегені үшін жауапкершілік туралы КСРО-ның 1989 жылғы 2 қарашадағы N 721-І Заңы (қолданысын тоқтатты)

13. Байтеленова С. Г. Сот үкімін, сот шешімін немесе өзге де сот актісін не атқару құжатын орындамау фактілері бойынша әкімшілік және қылмыстық жауапкершіліктің кейбір ара-жігін ажырату. Қазіргі қоғамдағы құқықтық мәдениет. 2019, с. 136-139

14. Ысқақова Б.Е. Сот үкімінің, сот шешімінің немесе өзге де сот актісінің не атқару құжатының орындалмауының криминалистік сипаттамасы. ҚР ПМ Қарағанды академиясының хабаршысы. Б. Бейсенова № 2, 2018 ж., С. 66-70

15. Бекмағамбетов А.Б., Ревин В. П., Ревина В. В. Қазақстан Республикасының Қылмыстық құқығы. Ерекше бөлігі. Оқулық. 2-ші басылым. ,

перераб. және қосымша/ ред. заң ғылымдарының докторы., профессор, Ресей Федерациясының еңбек сіңірген ғылым қайраткері Ревина в. п. - м.: Жаратылыстану Академиясының баспа үйі, 2017.-396 Б.

16. Интернет көзі <https://mail.kz/ru/news/kz-news/moshennik-ili-nedobrosovestnyi-kontragent-kto-uspeshnee-v-krizis#hcq=AhyhzVs>

17. Сасенов А. Алаяқ немесе жосықсыз контрагент: дағдарыста кім сәтті. 14 тамыз 2020 ж. <https://mail.kz/ru/news/kz-news/moshennik-ili-nedobrosovestnyi-kontragent-kto-uspeshnee-v-krizis#hcq=mM7rzVs>

18. Орлов В. С. кеңестік қылмыстық заң бойынша қылмыс субъектісі. Мем. Изд-во Юрид.әдебиеттер, Мәскеу, 1958. — Б.259.

19. Белогриц-Котляревский Л.С. орыс қылмыстық заңының оқулығы. Жалпы және Ерекше бөлімдер, Киев, 1903, Б.107-108.

20. Қылмыстық құқық оқулығы. Т. 1. — Спб., 1865, 348 Б.

21. Молдабаев С.С. Қазақстан Республикасының Қылмыстық құқығындағы қылмыс субъектісінің проблемалары: Монография. — Алматы, 1998. — Б. 154

22. Қожантаева Ж. К. өзінің қызмет бабын пайдалана отырып жасайтын алаяқтық, сеніп тапсырылған бөтен мүлікті иемдену немесе талан-таражға салу ерекшеліктері - Қатынау режимі: <http://online.zakon.kz>

23. «Атқарушылық іс жүргізу және сот орындаушыларының мәртебесі туралы» 2010 жылғы 2 сәуірдегі № 261-IV Қазақстан Республикасының Заңы (12.01.2022 ж. жағдай бойынша өзгерістермен және толықтырулармен)

24. Борчашвили И.Ш. Қазақстан Республикасының Қылмыстық кодексіне түсініктеме: оқу. Алматы кенті: Жеті Жарғы, 2015

25. Савиньи Ф. К. міндеттеме құқығы. - М., 1876. - Қатынау режимі: <http://elibr.shpl.ru>

26. Басин Ю. Г. Қазақстан Республикасының Азаматтық Кодексі бойынша заңды тұлғалар. Ұғымы және жалпы сипаттамасы // - Қатынау режимі: <http://online.zakon.kz>

27. Байтеленова С.Г. егер қандай да бір іс-әрекет жасау заңды тұлғаға жүктелген болса, сот актісін орындамау туралы қылмыстық істер бойынша тұлғаларды жауапкершілікке тартудың кейбір проблемалары // Қазақстан Республикасы Ішкі істер министрлігі Қарағанды академиясының № 1 "Хабаршы-Вестник". - 2018. - Б. 93.

28. Байтеленова С.Г. ҚР ҚК 430-бабында көзделген қылмыстық құқық бұзушылық субъектісі туралы мәселеге. Хабаршы-Хабаршы. 2021. № 2 (72), 76-80 беттер

29. Ширяев А. Ю. жанама ниет: құқықтық бағалау және дәлелдеу // заңдылық. 2016. № 12. Б. 42-45

30. Модельдік БК (Тәуелсіз Мемлекеттер Достастығына қатысушы мемлекеттердің Парламентаралық ассамблеясының жетінші пленарлық отырысында қабылданды) (1996 жылғы 17 ақпандағы № 7-5 қаулы)

31. Армения Республикасының ҚК 18.04.2003 ж. - Қатынау режимі: <http://www.parliament.am/legislation.php?ID=1349&lang=rus&sel=show>

32. Украинаның Қылмыстық Кодексі 2001 жылғы 5 сәуірдегі № 2341-III (17.11.2021 ж. өзгерістер мен толықтырулармен). - Қатынау режимі: https://online.zakon.kz/Document/?doc_id=30418109

33. Әзірбайжан Республикасының ҚК (Әзірбайжан Республикасының 1999 жылғы 30 желтоқсандағы № 787-IQ Заңымен бекітілген). - Қатынау режимі: https://online.zakon.kz/Document/?doc_id=30420353 (27.12.2021 ж. жағдай бойынша өзгерістермен және толықтырулармен)

34. Беларусь Республикасының Қылмыстық кодексі 1999 жылғы 9 шілдедегі № 275-3 (05.01.2022 ж. жағдай бойынша өзгерістермен және толықтырулармен). - Қатынау режимі: https://online.zakon.kz/Document/?doc_id=30414984

35. Тәжікстан Республикасының Қылмыстық кодексі 1998 жылғы 21 мамырдағы № 574 (23.12.2021 ж. жағдай бойынша өзгерістермен және

толықтырулармен). - Қатынау режимі:

https://online.zakon.kz/Document/?doc_id=30397325

36. Өзбекстан Республикасының Қылмыстық кодексі (Өзбекстан Республикасының 1994 жылғы 22 қыркүйектегі № 2012-ХІІ Заңымен бекітілген) (07.12.2021 ж.жағдай бойынша өзгерістер мен толықтырулармен). - Қатынау режимі: https://online.zakon.kz/Document/?doc_id=30421110

37. Болгария Республикасының Қылмыстық кодексі (бесінші халық жиналысы алтыншы сессияда, 1968 жылғы 15 наурызда өткен төртінші отырыста қабылданған). - Қатынау режимі: <http://lawlibrary.ru/izdanie39017.html>

38. Қытай Халық Республикасының ҚК (алтыншы шақырылған Бүкілқытайлық Халық Өкілдері Жиналысының 5-ші сессиясында 1997 жылғы 14 наурызда қабылданды). - Қатынау режимі: <http://ru.china-embassy.org/rus/zfhz/zgflyd / t1330730.htm>.

39. Ресей Федерациясының Қылмыстық кодексі" 13.06.1996 N 63-ФЗ (30.12.2021 ж.ред.). - Қатынау режимі: http://www.consultant.ru/document/cons_doc_LAW_10699/

40. Швейгер А. О. Неисполнение законных требований пристава-исполнителя как признак нарушения законодательства об исполнительном производстве // Сибирский юридический вестник. 2020. №4 (91). - Қатынау режимі: <https://cyberleninka.ru/article/n/neispolnenie-zakonnyh-trebovaniy-pristava-ispolnitelya-kak-priznak-narusheniya-zakonodatelstva-ob-ispolnitelnom-proizvodstve> (дата обращения: 27.04.2022).

41. Гонтарь И. Я. Қылмыс пен қылмыс құрамы қылмыстық құқықтағы құбылыс пен ұғым ретінде. Владивосток, 1997. С. 174-175

42. Рахметов С.М., Рогов И. И. Қазақстан Республикасының Қылмыстық кодексіне түсініктеме. Алматы: "Норма К" Баспасы, 2016.

43. Қазақстан Республикасының Конституциясы (1995 жылғы 30 тамызда республикалық референдумда қабылданды) (23.03.2019 ж. жағдай бойынша өзгерістермен және толықтырулармен)

44. Ғылыми-практикалық түсініктеме (Қазақстан Республикасының Конституциялық Кеңесі, 2015). - Қатынау режимі: online.zakon.kz/Document/?doc_id=36368312

45. Байтеленова С. Г. Сот үкімін, сот шешімін немесе өзге де сот актісін не атқару құжатын орындамау фактілері бойынша әкімшілік және қылмыстық жауапкершіліктің кейбір ара-жігін ажырату / С.Г. Байтеленова // Қазіргі қоғамдағы құқықтық мәдениет: II Халықаралық ғылыми-практикалық конференцияның ғылыми мақалалар жинағы. - Могилев: «Беларусь Республикасы Ішкі істер министрлігінің Могилев институты» білім беру мекемесі, 2019. – Б.136-140.

46. Құқықтық статистика - Қатынау режимі: <https://qamqor.gov.kz/crimestat/statistics> (өтініш берген күні 05.04.2022)

Мәжбүрлеп орындату (шетелдік тәжірибе)

Германия

Мәжбүрлеп орындау (*Zwangsvollstreckung*) - бұл жеке сот ісін көпшілік алдында мәжбүрлеу арқылы орындау үшін қолданылатын процедура. Сәйкестік құқығы мемлекетке тиесілі, ол өзінің егеменді күшіне байланысты өз өкілдері арқылы әрекет етеді.

Борышкерді өзіне жүктелген міндеттемені орындауға мәжбүрлеу үшін төлем жүргізу, іс-әрекет жасау және т. б. мынадай мәжбүрлеп орындау шаралары көзделген:

Тауарларды тіркеме (*Pfändung*)

Борышкерге тиесілі талаптар мен басқа да активтерге тыйым салу (атап айтқанда, кірістерге тыйым салу)

Борышкердің активтері туралы есеп (*Vermögensauskunft*)

Тиісті мәжбүрлеу шаралары (*Zwangsmassnahmen*) іс-әрекеттің қабылдануын немесе одан бас тартуды қамтамасыз ету үшін

Күшті сату (*Zwangsversteigerung*)

- Конкурстық басқару (*Zwangsverwaltung*)

Германияда мәжбүрлеп орындау негізінен §§ 704 және одан әрі реттеледі. Азаматтық іс жүргізу кодексі (*Zivilprozessordnung-ZPO*) және мәжбүрлі сату және конкурстық басқару туралы Заң (*Gesetz über die Zwangsversteigerung und Zwangsverwaltung – ZVG*).

ЕО-ға мүше мемлекеттер арасындағы талаптардың трансшекаралық орындалуын реттейтін no 655/2014 (ЕО) регламенті Германияда §§ 946 және одан әрі қолданылады. ЗПО.

Сот шешімдері де, соттан тыс шешімдер де орындала ма?

Иә. Тиісті шешімдерге шағымдануға болмайтын немесе уақытша орындауға жататын түпкілікті шешімдер (§ 704 ZPO), уақытша қамауға алу (қамауға алу)

және уақытша қаулылар (einstweilige Verfügungen, § § 929, 936 ZPO), сондай-ақ § 794 ZPO-да тізімделген басқа да орындалатын құжаттар кіреді. сот шешімдері, сонымен қатар Төрелік кеңесте қол жеткізілген келісімдер (Верглейч вор Гютестеллен), адвокаттар жасаған келісімдер (Анварльцверглеиче) және нотариаттық актілер (notarielle Urkunden).

Орындауға рұқсат беретін сот бұйрығын алу үшін өтініш беру керек пе?

Сот қаулысы борышкерге тиесілі талаптар мен басқа да активтерді тыйым салу үшін, іс-әрекеттердің қабылдануын немесе олардан қалыс қалуын қамтамасыз ету үшін мәжбүрлеу шараларын қабылдау үшін, сондай-ақ жария аукциондар және конкурстық басқару туралы Заңға сәйкес жылжымайтын мүлікке қатысты мәжбүрлеп орындату үшін қажет.

Қандай сот орындау туралы қаулы шығаруға құқылы?

Борышкердің талаптарын қамауға алу үшін: борышкердің тұрғылықты жері бойынша жергілікті сот (Amtsgericht).

Әрекеттердің қабылдануын немесе олардан қалыс қалуын қамтамасыз ету үшін мәжбүрлеу шараларын қабылдау үшін: бірінші сатыдағы тиісті сот.

Мәжбүрлеп сату және конкурстық басқару үшін: мүлік орналасқан жердегі жергілікті сот.

Сот орындаушысының мәртебесі мен өкілеттіктері

Сот пристава (Gerichtsvollzieher) - жердегі сот қызметкері және жергілікті соттың төрағалық етуші судьясының әкімшілік бақылауында. Алайда, ол өзінің міндеттерін орындау кезінде функционалды түрде тәуелсіз: бұл әкімшілік бақылауды оған әсер ету үшін пайдалануға болмайды. Сот орындаушысы жасаған қабылданған шаралар мен шығындар туралы үзінділерге қарсылық білдіру арқылы дау айтуға болады (Erinnerung). Бұл сот пристава қаулыны орындаудан бас тартқандығына да қатысты. Қарсылықты мәжбүрлеп орындау үшін юрисдикциясы бар сот қарайды.

Сот орындаушысы азаматтық істер бойынша сот шешімдерінің орындалуы үшін ҚПҰ-ның 8-кітабына сәйкес жауапты болады. Негізгі назар жылжымалы

мүлікке қатысты мәжбүрлеп орындауға аударылады. Мұнда сот орындаушысы, негізінен, борышкерге төлемдерді бөліп-бөліп төлеуге рұқсат беруге уәкілетті және Атқарушылық іс жүргізуді уақтылы және тиімді аяқтауды қамтамасыз етуге жауапты. Оның негізгі міндеттерінің бірі-борышкерден АНТ бойынша активтер туралы есеп алу. Құзыреттіліктің басқа салалары:

Жылжымалы және жылжымайтын мүлікті өндіріп алу (шығару).

Борышкер тарапынан ол шешуге міндетті әрекеттерге қарсылықты жеңу.

Мәжбүрлеп орындатуға қажетті құжаттарды тараптың талап етуі бойынша тапсыруды қамтамасыз етеді.

Уақытша тыйым салу туралы қаулыларды және уақытша қаулыларды орындау (егер бұл соттың құзыретіне жатпаса).

Мүлік туралы декларацияны беруден бас тартқаннан кейін қамауға алу ордерін орындау.

Орындау туралы өтінішті адвокат беруі керек пе?

Орындау туралы өтініштерге қатысты юрисдикциясы бар сот, әдетте, заңды өкілдігі міндетті емес жергілікті сот болып табылады.

Іс-әрекеттің қабылдануын немесе одан қалыс қалуын қамтамасыз ету үшін мәжбүрлеу шараларына қатысты өтініш белгілі бір жағдайларда жоғары тұрған сот (жер соты (Landgericht)) болуы мүмкін бірінші сатыдағы тиісті сотқа берілуі тиіс, онда негізінен заңды өкілдік талап етіледі.

Құқық қолдану шараларына арналған шығыстар

Заң қамтамасыз етілетін талапқа байланысты мәжбүрлеп іске асырудың әртүрлі әдістерін қарастырады. Құқық қолданудың әртүрлі шаралары әртүрлі шығындарға әкеледі:

а. тауарды тіркеу

Егер белгілі бір ақша сомасын төлеу құқығы қабылданса, несие беруші сот орындаушысына төлемнің орындалуын қамтамасыз ету туралы өтінішпен жүгіне алады. Борышкердің жылжымалы мүлкіне тыйым салғаны үшін сот приставы сот приставтарының шығыстары туралы Заңға (Gerichtsvollzieherkostengesetz –

GvKostG) қоса берілетін алымдар тізбесінің (Kostenverzeichnis – KV) 205-тармағына сәйкес 26 евро мөлшерінде алым төлейді. Тіркелген Тауарларды сатқаны үшін, жария аукцион үшін (жергілікті аукцион немесе аукциондық платформа арқылы жұртшылық үшін қолжетімді интернет-аукцион болуы мүмкін) немесе қандай да бір өзге тәсілмен өткізгені үшін алымдар тізбесінің 300-тармағына сәйкес 52 евро мөлшерінде қосымша ақы алынады. Сондай-ақ, егер сот орындаушысы-Орындаушы жасаған есепте қызметтік актіні орындауға үш сағаттан астам уақыт кеткені көрсетілсе, кестенің 500-тармағына сәйкес уақыт үшін үстемеақы алынады. Қосымша ақы әр қосымша сағат немесе оның бір бөлігі үшін 20 еуроны құрайды. Бұдан басқа, сот орындаушысының шығыстары, әсіресе іссапар шығыстары түрінде болады (алымдар тізбесінің 711-тармағы).

в. борышкердің талаптарына тыйым салу

Ақшалай соманы төлеу туралы бұйрық сонымен қатар борышкердің талабына (мысалы, кірісті төлеуге) тыйым салу және оны кредиторға беру туралы сотқа жүгінумен қамтамасыз етілуі мүмкін, ал төлемдер қарыздан алынып тасталуы керек (зур Эйнziehунг, "өндіріп алу үшін") немесе несие берушінің борышкерге қоятын талабымен (Захлунгс statt, "төлемнің орнына") (§§829, 835 ZPO). Әдетте, тыйым салу және басқаға беру туралы талаптар бірлесіп өтініш жасайды және тыйым салу мен басқаға беру туралы шешімде біріктіріледі. Өтінішті қарау үшін барлығы 20 евро төленеді, алайда сот шығындары туралы Заңға (Gerichtskostengesetz – GKG) қоса берілген төлемдер тізімінің 2111-тармағына сәйкес. Шығыстар, оның ішінде сот шешімін табыс етуге арналған шығыстар алымдардың нақ сол тізбесінің 9-бөлігі бойынша жеке алынады.

с. активтер ведомосын жасау

Сот приставы сот приставтарының шығыстары туралы Заңға қоса берілетін алымдар тізбесінің 260-тармағына сәйкес мүлік туралы есеп бергені үшін 33 евро мөлшерінде ақы алады.

d. жылжымайтын мүлікке қатысты мәжбүрлеп орындату

Борышкердің жылжымайтын мүлігіне қатысты мәжбүрлеп өндіріп алу жер кітабына енгізілген ипотека не мәжбүрлеп сату немесе конкурстық мүлік нысанын қабылдайды.

Талап қоюды қамтамасыз ету үшін жер кітабына ипотека енгізгені үшін сот және нотариаттық шығыстар туралы Заңға (Gerichts - und Notarkostengesetz – GNotKG) қоса берілетін алымдар тізбесінің 14121-тармағына сәйкес қамтамасыз етілуге жататын талаптың құнынан 1% мөлшерінде (заңның § 53 (1)) алым төленеді. 3 миллион еуроға дейінгі алымдар кестесі 1-қосымшада келтірілген.

Мәжбүрлеп сату және конкурстық басқару туралы Заңға сәйкес істі қарау үшін сот алымдары сот шығындары туралы Заңға қоса берілетін алымдар тізбесінің 2-бөлімінің 2-бөлімінің 1 және 2-тармақшаларында айқындалады. Жерді мәжбүрлеп сату туралы бұйрық беру туралы өтініш немесе істі қарауға қосылу туралы өтініш бойынша шешім үшін 100 евро мөлшерінде баж төленеді. Сондай - ақ, өндіріс ақысы, кем дегенде бір өтінім аукционын өткізу ақысы, сатуды аяқтау ақысы және кірісті бөлу ақысы бар; бұл төлемдердің әрқайсысы 0,5% құрайды. Аукционды жүргізу және өткізу үшін ақы сот мәжбүрлеп орындату қабылдаған мүлік құнына сілтеме жасау жолымен айқындалады (нарықтық құны, сот шығындары туралы Заңның 54 (1) - бабы). Сату бойынша мәміле жасағаны және түсімді бөлгені үшін төлем аукцион шарттарына (§ 54(2) және (3) сәйкес күшінде қалатын кез келген құқықтардың құнын қоса алғанда, пайыздарды шегере отырып, ұтқан өтінім негізінде айқындалады (сот шығындары туралы Заңның § 54 (2) және (3). 500 000 еуроға дейінгі шығындар кестесі 2-қосымшада келтірілген. Төлемдерден басқа, сот ісін жүргізу кезінде келтірілген шығындар сот шығындары туралы Заңға қоса берілген төлемдер тізімінің 9-бөлігіне сәйкес бөлек алынады; оларға сот сыйақысы және өтемақы туралы Заңға сәйкес жылжымайтын мүліктің нарықтық құнын бағалаушы бағалағаны үшін төленетін шығындар кіреді (Justizvergütungs - und-entschädigungsgesetz - JVEG) (Justizvergütungs-und-entschädigungsgesetz-jveg)

(Justizvergütungs-und-entschädigungsgesetz-jveg) сот шығындары туралы Заңға қоса берілетін алымдар тізбесінің 9005-тармағы).

Франция

Мәжбүрлеп іске асыру (борышкерлердің өз міндеттемелерін ерікті түрде орындауы іс жүргізуді қажет етпейтіндіктен, мәжбүрлеп іске асыруды білдіреді) борышкерді мәжбүрлеп орындалуға жататын құқықтық атаққа сәйкес өз міндеттемелерін орындауға мәжбүр етуге мүмкіндік беретін барлық іс-әрекеттерді қамтиды. Орындалатын тақырыптар-бұл, ең алдымен, сот шешімдері (француз немесе шетелдік) және орындалуға жататындармен куәландырылған нотариаттық іс-әрекеттер (2 қараңыз. төмен). Француз заңында бұл атақтар борышкерге міндеттемелердің үш түрін тағайындауы мүмкін: төлеу, жасау немесе бір нәрседен бас тарту және соңында беру немесе қайтару.

Мәжбүрлеп сату құқығы борышкердің активтеріне ғана қатысты. Адамдарға қатысты мәжбүрлі орындау жоқ. Бұл, мысалы, борышкерлерді тек қарызын өтемегені үшін түрмеге қамауға болмайды дегенді білдіреді. Алайда белгілі бір міндеттемелерді (алименттік міндеттемелерді) орындаудан бас тарту қылмыстық құқық бұзушылық болып табылады, нәтижесінде борышкер қудалауға және түрмеге түсуге жатады. Бұл борышкердің төлем қабілетсіздігінің алаяқтық ұйымына да қатысты.

Төлеу жөніндегі міндеттемелер борышкерге тиесілі ақша сомасына, жылжымалы мүлікке немесе жылжымайтын мүлікке тыйым салу арқылы орындалуға жатады. Егер тыйым салу ақша сомасына қатысты болса, онда салынған сома кредиторға беріледі (мысалы, банктік шотқа тыйым салу). Егер тыйым салу борышкерге тиесілі жылжымалы немесе жылжымайтын мүлікке қатысты болса, онда тыйым салу активті мәжбүрлеп сатуға әкеледі, ал сатудан түскен түсім кредиторға оның талап ету сомасы шегінде беріледі.

Ұсыну немесе қайтару бойынша міндеттемелер активтің сипатына қарай өзгеріп отырады. Жылжымалы мүлік жағдайында бұл мүлікке заңды иесіне

қайтару үшін тыйым салу түрінде тыйым салынады. Жылжымайтын мүлік жағдайында мүлікті иелену жалға алушыны көшіру жолымен иесіне қайтарылады.

Кез-келген адамды бірдеңе жасау немесе одан бас тарту міндеттемесін орындауға мәжбүрлеуге тыйым салынғандықтан, борышкерге сот ақшалай өндіріп алу арқылы осы міндеттемелерді орындау ұсынылады. Айыппұл сомасы егер борышкер өз міндеттемелерін орындамаса, төлеуге тиісті ақша сомасы. Тиесілі сома орындамау кезеңіне (қандай да бір іс-әрекет жасау міндеттемелері болған жағдайда) немесе қандай да бір іс-әрекет жасаудан тартыну міндеттемесін бұзушылықтар саны бойынша барабар есептеледі. Төлеу, беру немесе қайтару міндеттемелері де бір нәрсе жасау міндеттемесі ретінде түсіндірілетіндіктен, олар қабылдануы мүмкін басқа мәжбүрлеу шараларына қосымша ақшалай айыппұлмен біріктірілуі мүмкін.

Сондай-ақ, заңды атақпен белгіленген міндеттемелер ғана, негізінен, мәжбүрлі түрде орындауға мәжбүр болуы мүмкін екенін атап өткен жөн.

Сот приставтары мәжбүрлеп орындауды жүзеге асыру монополиясына ие. Олар Әділет министрі тағайындайтын мемлекеттік заңды тұлғалар болып табылады, олар өз міндеттерін қатаң этикалық нормаларға сәйкес орындайтындығын тексереді. Оларға қызметтері үшін ақы төленеді (8 қараңыз. төмен). Кредитор мәжбүрлеп орындатудың мәжбүрлеу шараларының құнын төлейді, оны борышкер кейіннен өтеуі тиіс.

Сот ісін сотқа беру керек болған кезде, Құзыретті судья, негізінен, облыстық соттың маман судьясы болып табылатын орындау судьясы болып табылады (tribunal de grande instance).

Ерекшелік ретінде алынған табысқа тыйым салу туралы мәселені аудандық соттар қарайды (juges d ' instance).

Ақырында, сақтық шараларын орындау жөніндегі судья рұқсат етсе де, олар коммерциялық соттың құзыретіне кіретін талапты қорғауға арналған кезде коммерциялық соттың (tribunal de commerce) төрағасы рұқсат ете алады.

Сот приставынан мәжбүрлеу шараларын бастауды сұрау үшін адвокаттың болуы міндетті емес.

Адвокат жылжымайтын мүлікке тыйым салу туралы іс бойынша бүкіл талқылау барысында міндетті болып табылады. Ерекше жағдайда борышкер адвокатсыз атқарушы судьядан өз мүлкін жеке сатуға рұқсат сұрай алады.

Басқа мәжбүрлі атқарушылық іс жүргізулерде адвокат сотқа талап арыз берген кезде міндетті болып табылмайды. Сондықтан тараптар жеке сотқа жүгіне алады. Қажет болса, оларға адвокат, олардың жұбайы, бірге тұратын адамы, азаматтық серіктестік туралы келісім жасасқан адам, олардың тікелей туыстары, үшінші дәрежелі кепілдік туыстары немесе тек жеке қызметкерлеріне немесе серіктестеріне тіркелген адамдар көмектесе алады немесе ұсына алады.

Францияда танылған, орындалуға жататын титулдардың тізбесі Азаматтық іс жүргізу кодексінің (Code des procédures civiles d ' exécution) L. 111-3-бабында келтірілген. Оларға мыналар жатады:

кәдімгі соттардың немесе әкімшілік соттардың заңды күші бар шешімдері және осы соттар заңды түрде міндетті еткен келісімдер;

шешім және төрелік шешім, орындауға жататын қаулымен жарияланған, шағымдануға жатпайтын, орындауды тоқтата отырып, Еуропалық Одақ заңнамасының қолданылатын ережелеріне нұқсан келтірместен;

бірыңғай патенттік сот шығарған шешімдер;

судья мен тараптар қол қойған татуласудың ресми хаттамаларынан үзінді көшірме жасау;

нотариаттық іс-әрекеттер жасауға мәжбүрлеп орындатуға өкілеттік беретін ережені қамтитын нотариаттық іс-әрекеттер жасауға құқылы.;

адвокаттар қол қойған және Азаматтық кодекстің 229-1-бабында (азаматтық кодекс) белгіленген тәртіпке сәйкес нотариустың ресми жазбаларына енгізілген жеке құжат арқылы ерлі-зайыптылар ажырасуға өзара келісетін келісімдер);

сот орындаушысы чекті төлемеген жағдайда немесе несие беруші мен борышкер арасындағы келісім болған жағдайда азаматтық атқару іс жүргізу

кодексінің L. 125-1-бабында белгіленген шарттарға сәйкес берген құқықтық титул;

және заңмен сипатталған заңды тұлғалар берген атақтар немесе заң сот шешімімен бірдей салдарларды қарастыратын шешімдер.

Қарапайым соттардың қаулылары орындалуға жатады, сондықтан олар орындауды тоқтата тұру туралы талап-арыздың, яғни апелляцияның немесе қарсылықтың мәні болмаған кезде немесе судья өз шешімін уақытша орындауға бұйрық берген кезде мәжбүрлеп орындатуға мәжбүрлеу шараларын бастауға мүмкіндік беруі мүмкін. Әкімшілік соттардың шешімдері, егер олар шағымдануға жататын болса да, орындалуға тиіс.

Санкцияланған мәжбүрлеу шаралары:

Орындалуға жататын меншік құқығына ие бола отырып, ол, негізінен, судьяның алдын ала рұқсатынсыз азаматтық іс жүргізу кодексінде көзделген мәжбүрлеп орындатудың барлық мәжбүрлеу шараларына бастама жасай алады. Ерекшелік ретінде екі мәжбүрлі атқарушылық рәсім судьяның алдын ала рұқсатымен ғана басталуы мүмкін:

егер борышкер шетелде тұрса немесе белгілі тұрғылықты жері болмаса, борышкердің тұрғылықты жері бойынша аудандық сот санкциялаған табысқа тыйым салу,

жылжымайтын мүлікке тыйым салу, оны мүліктің орналасқан жері бойынша атқарушы орган жүзеге асырады.

Сонымен қатар, тұрғын үй-жайларда 535 еуродан аз сомаға кез-келген қамауға алу орындау судьясының алдын-ала рұқсатын талап етеді.

Азаматтық іс жүргізу кодексінде көзделген мәжбүрлеп орындатудың мәжбүрлеу шаралары тиісті активтің түріне (жылжымайтын мүлік, материалдық жылжымалы мүлік, ақша және т.б.) байланысты әр түрлі және әр түрлі болады; төменде 4.2-қараңыз). Қалай болғанда да, олар талапты өндіріп алу үшін қажет нәрселермен шектелуі керек және осы шараларды таңдауда теріс пайдалану болмауы керек.

Мәжбүрлі мәжбүрлеу шаралары орындалуға жататын құқықтық титул негізінде ғана бастамашылық етілуі мүмкін қағидаттан ауытқи отырып, алдын алу шаралары орындалуға жататын құқықтық титул берілгенге дейін қолданылуы мүмкін. Олар несие берушіге мәжбүрлеп орындалуға жататын заңды титулды күтіп, өз құқықтарын қорғауға мүмкіндік береді.

Қамауға алу және сот кепілдіктері сақтық шаралары болып табылады. Егер өтініш берушінің талап қоюы принцип бойынша негізді болып көрінсе және өтініш беруші оны қалпына келтіруге қауіп төндіруі мүмкін мән-жайларды көрсетсе, оларға судья рұқсат береді. Егер несие берушіде әлі орындалмайтын сот шешімі болса, судьяның алдын-ала рұқсаты талап етілмейді. Қалай болғанда да, егер сот орындаушысы борышкерге олар туралы тез арада хабарламаса және несие беруші оның талабын растайтын сот анықтамасын алу үшін сот талқылауын мәні бойынша қозғамаса, осы жағдайларда қабылданған шаралар күшін жояды.

Мәжбүрлеп орындатудың мәжбүрлеу шаралары жүзеге асырылуы мүмкін уақыт:

Мәжбүрлеу шаралары тек 6.00-ден 21.00-ге дейін жүргізілуі мүмкін. Егер судья алдын-ала рұқсат бермесе, оларға жексенбі және мереке күндері тыйым салынады.

Мәжбүрлеу шараларының құны:

Сот орындаушылары өз қызметтері үшін ақы алады. Кредитор борышкерден басқа, кейіннен оған өтеуі тиіс мәжбүрлеп орындату шараларының құнын төлейді. Алайда, несие беруші әлі де осы шығындардың бір бөлігін төлейді.

Италия

Мәжбүрлеп орындау-бұл сот шешімдерін және басқа да заңды атақтарды мәжбүрлеп орындау (қарыз құралдары, қоғамдық актілер (*atti publici*) және нақты қызметтерге арналған жеке құжаттар). Егер борышкер өз міндеттемелерін

өздігінен орындамаса, сот ісін жүргізудің мәні болып табылатын осы кезеңде құқық қорғау күштері араласуы мүмкін.

Кәдімгі соттар мәжбүрлеп орындатуға қатысты құзыретті. Регламенттің(ЕО) No 1215/2012 (Брюссель регламенті I (қайта қаралған)) 47 (1) бабында аталған орындаудан бас тарту туралы өтініш қарапайым соттарға да берілуі тиіс.

Орындалуға жататын құқықтық атаққа ие болу мәжбүрлеу әрекеттерін бастау үшін қажетті және жеткілікті шарт болып табылады. Әдетте, атақтарды орындау азаматтық іс жүргізу кодексінің 474-бабында заңмен қарастырылған және екі түрі бар: сот титулдары және соттан тыс атақтар. Сот атауларына сот отырысы кезінде немесе соңында сот шығарған үкімдер, актілер және шешімдер кіреді. Соттан тыс атақтарға қарыз құралдары, мемлекеттік актілер және Тараптар дербес жасаған жеке құжаттар кіреді.

Мәжбүрлеп орындау азаматтық іс жүргізу кодексінің 475-бабына сәйкес орындалуы тиіс көшірмесі және борышкерге кемінде 10 күн мерзім ішінде орындау ұйғарымы болып табылатын атқару парағы (precetto) заңды күшіне енген сәттен басталады және оны орындамау Азаматтық іс жүргізу кодексінің 475-бабына сәйкес мәжбүрлеп орындатуға әкелетіні туралы ескерту азаматтық іс жүргізу кодексінің 480-бабымен борышкерге тапсырылады. 480-баптың үшінші тармағында несие беруші атқару парағында мәжбүрлеп орындатуға қатысты юрисдикциясы бар сот орналасқан муниципалитетте тұрғылықты жерді таңдауы керек деп көрсетілген. Тұрғылықты жері таңдалмаған жағдайда атқару парағына апелляциялық шағымдар бұйрық берілген жердің сотына беріледі, ал хабарламалар хатшының кеңсесіндегі кредиторға сол сотқа беріледі. Осы формальдылықтар аяқталғаннан кейін, мәжбүрлеу процесі алдымен жоғарыда аталған қажетті құжаттарды ұсынуы керек сот орындаушысының тұтқындауынан басталуы мүмкін. Тыйым салу атқару парағы тапсырылған күннен бастап 90 күн ішінде, бірақ осы бұйрықта көрсетілген мерзімнен ерте

жүргізілмеуге тиіс; олай болмаған жағдайда атқару парағы күшін жояды (481-бап). Бұл кезеңде заңды өкілдік қажет.

Егер концессия немесе сату аяқталған сәттен бастап 45 күн ішінде талап етілмесе, тіркеме жарамсыз болады.

Құқық қолдану құқық тәртібі күштерін қолдану арқылы орындалмаған міндеттемелерді мәжбүрлеп орындауды қамтамасыз етуге бағытталған. Оны қаржылық қарыздар үшін де, жылжымалы мүлікті жеткізу немесе жылжымайтын мүлікті босату бойынша міндеттемелер үшін де, "алмастырылмайтын" оң міндеттемелер үшін де пайдалануға болады.

Негізгі шарттар

Мәжбүрлеп іске асыруды қозғау үшін қажетті және жеткілікті шарт "белгілі бір, белгіленген сомада және тиесілі" (*certo, liquido ed esigibile*) (474-бап) болып табылатын құқығы бар орындалуға жататын құқықтық атаққа ие болу болып табылады. "Сенімділік" дәрежесі атауына байланысты өзгереді: қарыз құралымен немесе мемлекеттік актілерде немесе жеке актілерде куәландырылған мәмілелермен салыстырғанда бірінші сатыдағы сот шешімімен (уақытша негізде орындалуға жататын) үлкен сенімділік деңгейі бар екені анық.

Мәжбүрлеу шараларының объектісі мен сипаты

Процедура барысында сот әр түрлі шараларды, әдетте бұйрықтарды (*ordinanze*) шығарады. Олар сот ісін жүргізудің тиісті ережелерін белгілеу үшін қажетті шаралардан бастап, мысалы, бекітілген мүлікті аукционда сатып алған немесе ең жоғары баға ұсынған адамға беру туралы шешім (*decreto*) сияқты пайдалы қызметке ие болатын шараларға дейін.

Активтердің қандай түрлері мәжбүрлі түрде орындалуы мүмкін?

Экспроприацияға жататындар: а) жылжымалы мүлік, Б) жылжымайтын мүлік, В) борышкердің талаптары және борышкер үшінші тұлғалардың үй-жайларында сақтайтын жылжымалы мүлік, г) қоғамдардағы үлестер.

Жылжымалы мүлікті жеткізу және жылжымайтын мүлікті босату жөніндегі міндеттемелер, сондай-ақ бірін-бірі алмастыратын оң және теріс міндеттемелер де орындалуы мүмкін.

Мәжбүрлеу шараларының салдары қандай?

Ақша сомасы болған жағдайда мәжбүрлеп орындау, тыйым салудан бастап, берілген ақша атқарушылық ұйғарым орындалған борышкерге қол жетімді емес дегенді білдіреді. Осылайша, осы ақшаға иелік етудің барлық актілері жарамсыз болады және мәжбүрлеп орындаудың алдын алу үшін пайдаланылмайды.

Мұндай шаралардың негізділігі қандай?

Бұл шаралар қойылған талаптарды қанағаттандыру үшін мәжбүрлеу шараларын білдіреді; сондықтан оларды тергеу жүргізу үшін дәлел ретінде пайдалануға болмайды.

Мұндай шараны қабылдау туралы шешімге шағымдану мүмкіндігі бар ма?

Құқықтық жүйе борышкердің (және/немесе мәжбүрлеп орындатуға жататын үшінші тұлғалардың) атқарушылық рәсімдерге байланысты іс-әрекеттер мен сот шешімдеріне шағым жасауына жол береді. Өтініштер сот шешімдерінің екі түрлі түріне әкелуі мүмкін:

- мәжбүрлеп орындауға шағымдану (*opposizione all' esecuzione*) (Азаматтық іс жүргізу кодексінің 615 және 616-баптары), мәжбүрлеп орындау құқығына (немесе кредитордың мәжбүрлеп іске асыру құқығына ие болуы);

- процессуалдық қателіктер (яғни атқарушылық іс жүргізуге қатысатын құжаттардың заңдылығы) дауланатын орындалуға жататын актілерге (*opposizione agli atti esecutivi*) шағым жасау (азаматтық іс жүргізу кодексінің 617 және 618-баптары).

Атқарушы немесе орындалуға жататын апелляциялар мәжбүрлеп орындау басталғанға дейін берілген әрекеттер атқару парағына (*precetto*) апелляция ретінде анықталады, өйткені олар орындау туралы алдын-ала хабарлама беретін құжаттан туындайды: апелляция осы мәселе бойынша юрисдикциясы бар немесе

осы мәселе бойынша юрисдикциясы бар сотқа жүгіну арқылы атқару парағына қарсы беріледі. кодекстің жалпы ережелеріне сәйкес.

Егер орындау басталған болса немесе тыйым салу туралы қаулы қазірдің өзінде тапсырылған болса, орындауға немесе орындауға жататын құжаттарға апелляция орындау жөніндегі сотқа нақты апелляция беру арқылы беріледі.

Мүлікке меншік құқығы бар деп мәлімдеген үшінші тараптар мүлік сатылғанға немесе берілгенге дейін атқарушы сотқа жүгіне алады.

Бұл мәселені реттейтін құқықтық ережелер Азаматтық іс жүргізу кодексінің 615, 616, 617, 618 және 619-баптары болып табылады.

Мәжбүрлеп іске асыруға, атап айтқанда борышкерді қорғауға немесе мерзімдерге байланысты қандай да бір шектеулер бар ма?

Арнайы құқықтық ережелермен бекітілмеген деп жарияланған заттарға қосымша қоса берілмейді:

1) дінді ұстауда пайдаланылатын қасиетті заттар мен заттар;

2) үйлену сақиналары, киім, үй іш киімдері, кереуеттер, асхана үстелдері мен орындықтар, шкафтар, жәшіктер, тоңазытқыштар, пештер мен пештер, газ немесе электр, кір жуғыш машиналар, тұрмыстық және ас үй ыдыстары және оларды сақтауға арналған, борышкер мен оның үй шаруашылығының қажеттіліктерін қанағаттандыруға жеткілікті жиһаз; алайда, бұған жиһаз кірмейді құнды антиквариатты және расталған көркемдік құндылығы бар заттарды қоса алғанда, елеулі құндылық болып табылатын (төсектерді қоспағанда);

3) борышкерді және алдыңғы тармақта көрсетілген басқа да адамдарды бір ай бойы ұстау үшін қажетті тамақ өнімдері мен отын;

Сондай-ақ, айтарлықтай қаржылық құндылығы бар жиһаз (кереуеттерден басқа) (құнды антиквариат пен көркемдік құндылығы расталған заттарды қоса) алынып тасталады.

Борышкер Мемлекеттік қызмет көрсету үшін сақтауы тиіс қару мен басқа да заттарды, наградаларды, хаттарды, жазбаларды және жалпы отбасылық

қағаздарды, сондай-ақ қолжазбаларды, олар коллекцияның бір бөлігі болып табылатын жағдайларды қоспағанда, қоса беруге болмайды.

Сондай-ақ, заң байланыссыз деп жариялайды, атап айтқанда: мемлекеттік меншік, мемлекетке немесе басқа мемлекеттік органға тиесілі бөлінбеген мүлік, ерлі-зайыптылық режимдерге жататын мүлік, шіркеу мекемелерінің мүлкі және діни ғимараттар.

Егер ескіру мерзімі толығымен аяқталған болса, мәжбүрлеу әрекеттері сәтті бола алмайды. Талап қою мерзімі қаралып отырған құқыққа байланысты өзгеріп отырады. Алайда, кейде заң орындалуға негізделген талапты растайтын құжаттың түріне байланысты талап қоюдың әр түрлі мерзімін белгілейтінін ескерген жөн. Мысалы, сот шешімінде белгіленген талап қою мерзімі 10 жылды құрайды, дегенмен бұл талап үшін заң әдетте талап қоюдың қысқа мерзімін қарастырады.

Соңғы уақытта заңнама өзгерді, осылайша борышкердің тұрақты немесе уақытша тұрғылықты жері, тұрғылықты жері немесе бас кеңсесі бойынша сот несие берушінің өтініші бойынша электронды құралдарды қолдана отырып, тыйым салу үшін мүлік өндіруге рұқсат бере алады (азаматтық іс жүргізу кодексінің 492-бабы 27 маусымдағы по 83 Заңы 2015 жыл (2015 жылғы 6 тамыздағы по 132 Заңы түзетулерімен қайта құрылды)); бөліп төлеу нысандары, сондай-ақ бекітілген мүліктік шараларды (*conversione del pignoramento*) қайта құру шеңберінде жылжымалы тауарларды мәжбүрлеп орындаған жағдайда енгізілді.

Бельгия

Азаматтық және коммерциялық істерде "мәжбүрлеп орындау" нені білдіреді?

Егер борышкер сот шешімін өз еркімен орындамаса, талапкер сот арқылы сақталуын қамтамасыз ете алады; бұл мәжбүрлеу деп аталады. Ол заңды титулды талап етеді (сот кодексінің 1386-бабы), өйткені ол борышкердің жеке құқықтық саласына қол сұғуды қамтиды. Мұндай атау, әдетте, сот шешімі немесе

нотариалдық акт болып табылады. Борышкердің жеке өмірін құрметтеуден меншік құқығын белгілі бір мерзімде мәжбүрлі түрде орындау мүмкін емес (сот кодексінің 1387-бабы). Титулды сот приставы рәсімдейді.

Мәжбүрлеп өндіріп алу әдетте ақшаны өндіріп алу үшін қолданылады, бірақ оны орындауды қамтамасыз ету немесе әрекет етуден бас тарту үшін қолдануға болады.

Тағы бір маңызды аспект-айыппұл төлеу (сот кодексінің 1385а бабы). Бұл үкімнің орындалуын ынталандыру мақсатында сотталушыға қысым көрсету құралы. Алайда, белгілі бір жағдайларда айыппұл салу мүмкін емес: адамға ақша төлеу немесе еңбек шартын орындау туралы бұйрық берілген кезде және бұл адамның қадір-қасиетіне сәйкес келмеген кезде. Айыппұл төлеу оны көздейтін құқықтық титул негізінде жүзеге асырылады, сондықтан ешқандай қосымша құқықтық атақ талап етілмейді.

Ақша сомасын төлеуге ұйғарылған тұлға жағдайында талап борышкердің активтеріне қатысты мәжбүрлеп орындалады және тыйым салу деп аталады. Салынған жүктің түрі (жылжымалы немесе жылжымайтын мүлік) мен тыйым салу сипаты (сот шешімін орындау кезінде алдын-ала қамауға алу және қамауға алу) арасында айырмашылық бар. Алдын-ала қамауға алу төтенше жағдайларда тауарларды соттың қорғауына беру үшін қолданылады: жағдай кез-келген мәжбүрлеп орындауға кепілдік беру үшін тоқтатылады. Атташе бұдан былай тауарларды бақыламайды және оларды сата немесе бере алмайды. Борышкердің тауарлары сот шешімін орындау үшін тіркелген кезде, олар сатылады және кіріс талапкерге беріледі. Талапкердің өздері қосылған тауарларға құқығы жоқ, тек оларды сатудан түскен түсім үшін.

Сонымен қатар, сот кодексінің 1445-бабына және одан кейінгі баптарына сәйкес қамауға алу туралы қаулы бар (төменде қараңыз).

Жылжымалы және жылжымайтын мүлікті орындау кезінде әдеттегі алдын-ала тыйым салуға және тыйым салуға қосымша, соттарға тыйым салудың (сот кодексінің 1467-1480-баптары және 1545-1559-баптары), алып қоюдың (сот

кодексінің 1461-бабы), реплевиннің (сот кодексінің 1462-1466-баптары) және тазартылмаған жемістер мен дақылдарды қамауға алудың (сот кодексінің 1529-1538-баптары) арнайы ережелері бар. кодексі). Осы құжаттың қалған бөлігінде біз тек қалыпты тіркеуге назар аударамыз.

Құқық қолдануға қатысты қандай орган немесе органдар құзыретті?

Сот приставтары мен судьялар қамауға алу туралы. Соңғылары мәжбүрлеп орындатуға қатысты даулар бойынша шешімдер қабылдауға құзыретті.

Қандай жағдайларда заңды тақырып немесе шешім берілуі мүмкін?

Процедура

Ескерту қосымшасы

Алдын ала қамауға алу үшін судьяның қамауға алуға рұқсаты қажет және шұғыл болу себептері болуы керек (сот кодексінің 1413-бабы). Рұқсат ex parte өтініші бойынша сұралуы керек (сот кодексінің 1417-бабы). Сол бір өтінішті жылжымалы және жылжымайтын мүлікке тыйым салу үшін бір мезгілде пайдалануға болмайды. Жылжымайтын мүлікке тыйым салу үшін әрқашан жеке өтініш қажет.

Судья қамауға алу туралы арызды аударғаннан кейін сегіз күннен кешіктірмей шешім шығарады (сот кодексінің 1418-бабы). Судья рұқсат беруден бас тарту туралы немесе оны толық немесе ішінара талап қоюшыға беру туралы шешім қабылдай алады. Судьяның тыйым салу туралы шешімі борышкерге тапсырылуға тиіс. Шешім сот приставына беріледі, содан кейін оны тапсыру үшін қажетті шараларды қабылдайды.

Бұл ережеден судьяның қамауға алынуына рұқсат талап етілмейтін бір маңызды ерекшелік бар: әрбір сот шешімі-бұл рұқсат берілген үкімдерге қатысты алдын-ала қамауға алу (сот кодексінің 1414-бабы). Бұл жерде де шұғыл мәселе болуы керек. Сот шешімі тауарды бекіту үшін қажетті қадамдар жасайтын сот орындаушысына берілуі керек.

Алдын ала тыйым салу (сот кодексінің 1489-1493-баптары) орындалған кезде тыйым салу болып қайта құрылуы мүмкін.

Сот шешімін орындау кезінде тыйым салу

А. Жалпы ережелер

Сот шешімін орындау кезінде тыйым салу заңды күшіне енген бөлімнің (сот кодексінің 1494-бабы) негізінде ғана жүзеге асырылуы мүмкін. Сот шешімдері мен актілері корольдік Жарлықпен белгіленген күшіне ену формуласымен қоса берілген куәландырылған көшірме немесе түпнұсқа ұсынылған кезде ғана орындалуы мүмкін.

Сот шешімі жауапкерге алдын ала тапсырылады (сот кодексінің 1495-бабы). Егер орындалатын құқықтық атау сот шешімі болса, алдын-ала тапсыру кез-келген жағдайда борышкерге хабарлау үшін міндетті болып табылады. Алайда, егер мәжбүрлеп орындалуға жататын құқықтық атақ акт болса, бұл қажет емес, өйткені борышкер құқықтық атақ туралы білетін болады. Қайта қарауға немесе шағымдануға бөлінген мерзімдер шешім тапсырылған сәттен басталады. Апелляциялық кезеңдер тарапқа ақша сомасын төлеу ұйғарылған жағдайларда сот шешімін орындау кезінде қамауға алуды тоқтата тұруға (бірақ алдын ала тыйым салуға емес) алып келеді. Уақытша орындау (уақытша орындалуға жататын сот шешімі) қайта қараудың немесе апелляцияның әдеттегі рәсімдерін тоқтата тұрудан алып тастауды білдіреді.

Талапкердің мүлікті сатуға мәжбүрлеу жөніндегі күш-жігерінің екінші кезеңі-төлем тапсырмасы (сот кодексінің 1499-бабы). Бұл алғашқы мәжбүрлеу актісі және борышкер үшін соңғы ескерту, ол әлі де осы кезеңде тыйым салудан аулақ бола алады. Төлем тапсырмасын бергеннен кейін жылжымалы мүлікке тыйым салу үшін бір күн күту кезеңі бар (сот кодексінің 1499-бабы) және жылжымайтын мүлікке 15 күн (сот кодексінің 1566-бабы). Бұйрық борышкерге тапсырылуға тиіс және міндеттемелердің орындалмағаны туралы хабарламаны және төлеу туралы талапты білдіреді. Мәжбүрлеп орындату төлем тапсырмасында көрсетілген сомаларды өндіріп алу үшін ғана қызмет ете алады.

Күту кезеңі аяқталғаннан кейін тауар бекітілуі мүмкін. Бұл сот приставының бұйрығымен жасалады. Осылайша, құқық қорғау құзыретті

лауазымды тұлғаның делдалдығы арқылы жүзеге асырылады. Бұл лауазымды тұлға өтініш берушінің агенті ретінде қарастырылады; оның функциялары заңмен белгіленеді және ол сот бақылауымен әрекет етеді. Ол талапкердің алдында шарттық жауапкершілікті және үшінші тұлғалардың алдында шарттан тыс жауапкершілікті (заңға сәйкес және қамқорлық жасаудың жалпы міндетін бұзу негізінде) мойнына алады.

3 жұмыс күні ішінде сот приставы орталық тізілімге қамауға алу, тапсыру, беру, қарызды ұжымдық реттеу және наразылық туралы хабарлама жібереді (Centraal Bestand van berichten van beslag, delegatie, overdracht en collectieve schuldenregeling en van protest) (1390-бап, § 1, Сот кодексі). Хабарлама жылжымалы да, жылжымайтын да жүктерге тыйым салу үшін міндетті болып табылады. Хабарламалардың Орталық тізілімінде тыйым салу туралы хабарламалармен алдын ала таныспай, сот шешімін немесе кірістерді бөлу рәсімін орындау үшін қандай да бір тыйым салуды жүзеге асыру мүмкін емес (1391-бап, § 2, сот кодексі). Бұл ереже қажетсіз тіркемелерден аулақ болу және тіркеменің ұжымдық өлшемін күшейту үшін енгізілді.

В. сот шешімін орындау үшін тыйым салу: жылжымалы мүлік

Сот шешімін орындау кезінде жылжымалы мүлікке тыйым салу төлем тапсырмасының болуын талап етеді, оған борышкер қарсылық білдіруге құқылы. Тыйым салу сот приставының атқару парағы бойынша жүзеге асырылады және бірінші кезекте сақтық шарасы болып табылады: тауарлар өткізілмейді және олардың меншік құқығы мен пайдалануында өзгеріс болмайды. Сондай-ақ, тауарды борышкердің үйінен басқа жерде және үшінші тараптың үй-жайларында бекітуге болады.

Жылжымалы мүлік жағдайында тыйым салу тек бір ғана рәсіммен шектелмейді, алайда осыған байланысты шығыстарды ескере отырып, сол тауарларға екінші тыйым салуды қолданудың мәні жоқ. Борышкердің тауарларын сатудан түсетін түсімдерді пропорционалды бөлу туралы сөз

болғанда, қамауға алуды кім жүзеге асырғаннан басқа, талапкерлер туралы айтылады (1627-бап және 1627-баптар). Сот кодексі).

Қосымша туралы ресми есеп жасалады. Алып қойылған тауарлар тыйым салу туралы ресми Есептің көшірмесі тапсырылғаннан немесе хабарланғаннан кейін кемінде бір айдан кейін сатылатын болады. Бұл кідіріс борышкерге сатылымның алдын алуға соңғы мүмкіндік беруге арналған. Сату көпшілікке плакаттар мен газет жарнамалары арқылы жарнамалануы керек. Егер басқа, неғұрлым қолайлы жерге сұраныс жасалмаса, ол аукцион залында немесе қоғамдық нарықта өткізіледі. Оны сот приставы жүргізеді, ол ресми есеп жазады және сатудан түскен қаражатты жинайды. 15 күн ішінде сот приставы кірісті пропорционалды түрде бөледі (1627-бап және одан кейінгі баптар). Сот кодексі). Бұл процедура әдетте жақсы шешіледі, әйтпесе іс қамауға алу туралы судьяға беріледі.

С, сот шешімін орындау кезінде тыйым салу: жылжымайтын мүлік (сот кодексінің 1560-1626-баптары)

Мәжбүрлеп орындау төлем тапсырмасын беруден басталады.